

HT728-1

У С Э М

Политыкы, экономикы да сынлы
литературан тылзэш иканя лакшы
Кырык мары журнал

№ 9—10 (44—45)

Сентябрь-
Октябрь
1933 и

ВУЙЛЫМАШ

<i>ВЛАСОВ, МАЛЫШЭВ.</i> — Кырык-Мары районын кым ийш паша итогвлэжы _____	1
<i>ПЭРШУТ П.</i> — Кыртны пичы коргышты _____	3
<i>М. КРАСАВИН</i> — Лактышым йамдыдок вэрэмашты цымырэн нэлэш _____	4
<i>Н. НЬЭКРАСОВ</i> — Салтакын аважы, Ориня _____	16
<i>ПЭКПАТР</i> — Солана _____	24
<i>ШАДТ БУЛАТ</i> — Ма мблбионын ылына _____	25
<i>ВАС. ПАТРАШ</i> — Альиков Пэтр _____	27
<i>СЭДОВ Н. П.</i> — Тошты привичкы _____	30
<i>Н. И.</i> — Пашанам йажоэмдэна _____	32
<i>И. МИТЬУК</i> — Дошкольный учреждьенывлэм (дэтплощадкывлэм, дэтсадвлэм) шараш да тэлэшат кодаш _____	34

Райисполком МАЛЫШЭВ

Райком ВЛАСОВ

Кырык-Мары Районын кым иәш пәшә итогвләжы

1930-шы ин организуйымы Кырык-Мары район Мары, Автоном Областын кого районвләжы шотышты ыләш. Тиштәкән 46 сола совет, 1 рабочий посәлковый совет (Йурны) дә 1 халаштыш совет (Козмодьәмйанск хала) Районын цилä кымдыкшы 591, 5 тѣжәм га, халыкшы 106 тѣжәм әдәм, ти шотышты тѣн халык—Кырык марыжы 59 тѣжәм әдәм, аль 56 %.

Районын пайдажы: когон йажо качәства 401,6 тѣжәм га шыргы дә 60 тѣжәм га торф кимәш вәр. Район көргыгыц икжәк ик вәкылә пароход каштын кәрдым дә ләс йоктарымы рәкәвлә әртят—Йыл, Вѣтлә, Дорогуч, Рутка, Кундыш, Парат. Шыргывлә, торф лыкмаш вәрвлә кого промышленностьлан шәрләш базым пуат. Тәнәш ин Марийский Государствәнний районный электростанцим (Маргрәсѣм) стройаш тѣнәлмѣ. Ләснимкомбинатым дә мол прәдприятывләм стройаш проәктвлә йштәлтѣт.

Областын экономикаштыжы Кырык-Мары район кого вәрѣм, нәләш: государственнй промышленностьым (Йурныштыш кавашты завод, миж йөрѣм фабрик, „Ләншин“ лымән стьокла завод дә молы) цилä (валовой) продукцияжы 6 мльон тәнгәят утла, шыргы промышленностьын 8 мльон тәнгә утла, кустарнй промышленностьым 10 мльон тәнгә утла. Районын экономикаштыжы транспортдон ләс йоктарымаш кого вәрѣм нәлѣт. Тәнәш ин Кырык-Мары районуштыш

вѣд тѣр воктәншы пристинвлә гач Козмодьәмйанскишты, Йурнышты, Марийнѣш тѣ) 100 тѣжәм угла пассажир дә 150 тѣж. тонвы йактә груз әртѣшәшлык ылыт, вѣддон йоктарымаш пәшәшты Козмодьәмйанский рәйд йшкәтшөк 1 мльон кубомәтр ләсѣм әртәрән колтышашлык.

Сола хозяйства районушты садывичы, кашта вичы дә вольык урдымаш пәшәвләм куштымаш сәмбѣн видәлтәш, коллективизацим 40 % йшкы шоктымы, 228 колхоз, ти шотышты 178 колхозыштыжы Кырык-Мары районун М. Т. С. пәшәм видә.

Социально-культурнй пәшәм видѣмәш шотышты: 5 тәхвикум (Копәрәтивнй, Ләсной, Садоогороднй, Промәкономичәский дә Педагогичәский), 1—СПШ, 2—ФЗУ, 1 музыкальнй школ дә 142 пѣтәриш школ, тиштѣй цилä тымәншыжы 17 тѣжәм йактә шөәш. Научно-ислөдөватәльски институтын айыртәмжы (финалжы) улы. Кырык-Мары издатәльствы дә типографи, 5 газәт ләктәш, ти шотышты Кырык-Мары йѣлмѣдон 3, политотдѣлѣн 1, Заводской 1. Кырык—Мары йѣлмѣдон имәшты 5 учебникѣм лыкмы вәрәш 27 йиш (названий) стабилнй учебниквләм дә 30 названнй школ библиотәквләлән лыкмы.

Тѣатырышты Кырык-Мары Драмстудьин пәшәжы шәрлә-кушкәш. Районын цәнтѣрыштыжы звуковой кинотѣатр пачмы, 3 радиостанци ровотайа.

Шулык пәрэгѣмаш пашашты: 282 койкан 8 больницы да палшыкым пуэн шалгышы 17 пункт. Районный больницышты рэнт гэн да физикотъэрапэвтичэский кабинетвлә лит. Йола-садышты санатори да кӱрнѣшты канѣм тома улы.

Сола хозайства ин итогвлә

Партын директивывләжѣм да сола паша гишән Сталин тәнгин анжыктымашвләжѣм бѣштән шоктымаш вәрц кӱрәдәлѣн, Крайкомын да Маробкомын вѣктәрѣмѣдон Кырык-Мары район бѣшкѣмѣжѣн организуи-алтмыжылан III-шы годовщинә шѣжѣ хозайства дон политикын тѣн кампаныввләш тѣжѣ 1932 ин икплогот пачәш кодын кәмәшѣм пѣтәрѣш. Шошым үдѣмәш план имәшты 88,2% үдѣмѣ доцын 104%-бѣшкѣ шоктымы да пәрвиш сроквләгѣц 35 кәчѣ анзѣц пѣтәрѣмѣ.

Үдѣмәш качәствы вәрц да үдѣмѣ-жѣмәт анжымаш вәрц (вырлыкым 100%-гә итѣрәйѣмѣ, 60%-шѣм машинәдон үдѣмѣ) кӱрәдәлмәш врәдитәлвлә ваштарәш кӱрәдәлмәш, самлымаш, шачыш погым сроквләм кѣтѣкәмдѣмәш шачышым пәдѣкѣнок когоәмдәнѣт: колхозвләшты ыржам гәктаргѣц имәшты 11,9 ц. нәлмѣ доц 16,5 ц. нәлмѣ, шадәнгѣм—41 ц. нәмѣ доц 9 ц. нәлмѣ, шожым 7 ц. нәмѣ доц 10 ц. нәлмѣ.

Шачыш кузымдон цилә сәктѣржѣ-гѣцок имәшѣ доц район киндѣм 800 тѣжәм пудым утла нәлѣн, тидѣ иквәрәш бѣштән шотлымыла гѣнѣ каж-дѣй хозайствалан имәшѣ доц 40 дон утла вәрәштәш.

Шошым үдѣмәшәш йәмдѣләлт-мәш гәч да тѣдѣн паштәкшѣ сәлхозайстван пашәвлә лошты колхозвләшкѣ 1500 хозайствы угѣц пырән. Тәнә пѣтәри вәлә эчә организуиымы качәствы вәрц кӱрәдәлмәш комиссивлән (179 комисси) шачыш лүлтәлмәштыш кого рольыштым пәдѣртѣдә акли.

Шѣжѣм үдѣмәш планым Крайком дон Обком шѣндѣм срокышток 100% дон тәмѣмѣ, колхозвләшты ирѣк-тѣм (сортуйымы) пѣрѣдѣдон 90%, пасна бѣлш хозайствывләшты 50% үдѣмѣ. Машинәдон үдѣмәш 80%,

шѣжѣм үдѣм шадәнгѣн план 300% шоктымы.

Октәбрь пѣтәриш кәчәш киндѣ шагалтымаш план тѣрѣсок тәмѣмѣ, имәшѣ доц 3¹/₂ тѣлзәѣ анзѣц гарнц-сбор погымашты квартал план 150% шоктымы, рѣколама шагалтымашты сәнтәбрь тѣлзәш план 111% дон, идәлыкаш 70% дон ситәрѣмѣ, пай йәмдѣлѣмәшты III-шы кварталаш план 110% дон ситәрѣмѣ.

Вәс илыкым (зәбѣ) кыралмаш Областын планжы 106% дон тәмѣ-мѣ, силос оптымаш план имәшѣ 8% доц 201%-бѣшкѣ шоктымы.

Цилә ти пашашты, сола хозай-ствашты вашталтымашым бѣштѣмәшты, шачышым лүлтәлмәш вәрц кӱрәдәл-мәшты, хозполитичәски кампаныввләм бѣштән шоктымашты да колхозвләм цаткыдәмдѣмәш пашашты МТС-н политотдәлжѣ кого палшыкым пуэн.

1932 ин срдествым мобилизуиымаш пашашты район прорывләгѣц ләктын шоктыдә (I квартал 86%, II кв.—87% III кв.—84%, IV кв.—89,5%).

1933 ин срдествым мобилизуиы-маш план тәмәлтәш: I кварталым 89%, II кв.—105,8%, III кв.—101,2%

Район бѣшкә участкәштыжѣ ләс йоктарымаш пәшѣм йажов сѣнгән шоктән. Ләсѣм йәмдѣлѣмәш пашәшкѣ ванжа.

Тәнә пѣтәри эчә корны строй-маш планым имәшѣ 44% доц 122% дон бѣштән шоктән.

Кавашты да стьокла бѣштѣмәш промышләнәштышты качкыш-йүшѣлән базым бѣш ләгѣц йәмдѣлѣмәш шоты-шты кого шашталтымашым бѣштѣмѣ: имәшты 288 гам үдѣмәш доц 1075 гам үдѣмѣ.

Ти анзылтымашвләм районуштыш партын организацижѣ ләнѣнски национальный политикѣм тѣр кӱрѣлт-дәок видән шалгымыжыдон бѣштән шоктән.

Мәнмән задѣчывләнә

Ти анзылтымашвләм бѣштән шокты-машна лоштәк бѣшкә пашаштынә кѣ-зѣтәт эчә ылышы кого ситѣдѣмәш-вләнәм раскыдын мә ужина.

Партйәчѣйкѣвләнәм, сола совет-вләнәм пәлѣкѣнок цаткыдәмдәнә; тѣ-нә гѣнѣят, кыды тидѣжѣ эчә худан

ровотайат, организационны-хозяйственный да политически эчэ цилä колхозок цаткыдэм шоктыдэлбит, вольык урдымашпашашты, садывичби пашашты, халыкло пашашты, культурым стройымаш пашашты ситыдымашвләннә эчэ кого ылыт.

Парторганизацывлән патыр виштым (бойэспособностыым) эчэят утларак кушташ, пурлыкым өрдбжгыц кандән шалгышы районгыц өрдбжкы лыктын шалгышышкы сәрнәш, районны шадангы удбшбжкы шокташ, цилä колхозвләм большевистским колхозныквләжым уланым бштәш. Крайкомын дырэктивывләжым бштән шокташ Вольык урдымаш гишән Крайкомын дырэктивләжым бштән шокташ, итын вәрц кбрәдәлмәш пашашкы патырын пижәш да цилä ситыдымашвләннәм пбтәрән шокташ цилä условивләннә (возможностьнавлә) мәнмән ситә.

Шин шәләтым кодыш кулачествы ваштарәш, пасна участквләшты кбзбгыт эчэ ылыш саботаж ваштарәш кбрәдәлмәшым изишәт лыштарыдэок национальный вопросышты лыпшәлтмашвлә дон пыт кбрәдәлбн, массы лошты парты пашәм, политучо бым шәрбмәшты, культур пашәм строймашты, национальный кадырым бштәмәшты да солашты, шбргы пашаш-

ты халыкло пашәм видбмәшты ма кого (рәшитәльный) пәрәвротым бштәнә.

Цилä ти пашашты Крайкомын да Обкомын дырэктивывләшты сәмбн Кырык-Мары районлан кыцә кбзбгыт йактә лачокшы палшык лиәлтбн, анзыкылажат тынәләнок Крайэвой, Областной организацывләгыц палшык лимблән пбтәриок, мбндбр сәльсөвәтвлә ыламаш шотдон (Районын цэнтбргыц кыдыжы 50-90 километрәш вәрбшты ылыт) пасна промышльәнный прәдпрйәтиввлә дашыргы участквлә мбндбрны ыламаш шотдон районышты тәләфонизацим да радиофикацим бштән шоктымаш пашашты, корнышты шывштыш срдствым бштбмәшты (куштылгы да грузовой автомобильвлә) школвләм, больницывләм стройымашты, иүрнбшты—рабочый посёлкышты клубым да Козмодәмянскишты Культур томам стройымашты, палшык лимблән ма бнбәннә.

Крайкомын да Обкомын вктәрымбдон Кырык-Мары район бшкбжым III-шы годовщинушбжы цилä ылыш ситыдымашвләжым викок пбтәрмблән да Крайком дон Обком шбндбм задачывләм рәшән шоктымлан ма бнбәннә.

Пәршут Ц.

Кыртны пичи көргышты

„Германышты фашисвлә комунизмб шэман эдемвләм Концентраци лагәрвләшкы постарән шбндәнбтәт, парвалтарән урдат. Лагәр йбргы эльктрисән, кыртны каржаған ваштырым 1) әргән шбндәнбт.

(Казетгыц),

Кыртны пичи—
Фашист пичи
Германым әрән,
Ваштырдон әргән.
Ваштыржы каржаған,
Шыралшы шыланған,
Ваштыр ваштыш—
Вашт тыл каштәш.
Тыкәлмык—
Рашкалтән колта.
Тыштәкән
Парвалән колат.
Сынзәжы—вуйжыр,

Шбргыжы шушыр,
Саралгы ош цбрәән,
Лудалгы шим выргәмән,
Кыртны пичи сага,
Эрих 2) шанән шалга.
„Шуку, шуку
„Иасым ужым.
„Фашиствлә кычәвби,
„Тьүрмәшкы нәнгәвби.
„Тыштәкән лывшәвби,
„Пулш мыккы сәкәвби...
„Иадыштәвби...

1) Цироволак заграж.

2) Ньәмйц эдем лым.

„Ньымыштэвй...
 „Аньят кыцэ шым колы.
 „Мьинь тырхышым, шым попы.
 „Вара тишкы колтэвй.
 „Тиштй шукын колэвй...
 „Кэчын лүят,
 „Сакат, пүктят...
 „Качкаш худан лукшат,
 „Шужыктарэн пуштыт...“
 Эрих тиш анчалэш:
 Кёртны пичы.
 Эрих тйш анчалэш:
 Фашист пичал...
 „Шылшаш—ужыт,
 „Кычат—пуштыт“...
 Шин шёндёмбй кайшй
 Лу мычкы каршта,
 Шыдэш шүмжй пэнэш,
 Тылткымжы шакта:
 Тылт,
 Тылт—тылткалта—
 Тыл,
 Тыл йылаалта!
 Шүмжй пиш орлана,
 Вуйвим пыдырана.
 Сынэаштй шанавёл:
 Симсй, йакшаргы...
 Эрихжй шайланэн,
 Сирэмбйш шыналты.
 Кидшй цыгьрй,
 Ужэш, сьгьрй...
 Эрих омыла ужэш:
 Бэрлын сёмьрлй, урэш...
 Пушка йук...
 „Ура“ йук...
 Шукы кьрэдёлшй хаалык...

Броньэвиквлй чын кыдалыт...
 Хёльи ¹⁾ шайыц фронтэвиквлй ²⁾
 Пичалдон шэлштйт, лоцкат;
 Кьранялгы штурмовиквлй ³⁾
 Кыргыжыт, шылбйт, колат...
 Выльгыжалтшы айар тылан,
 Бэрлын вёлнй йакшар пылак:
 „Г С Ф С Р“—сирёмбй!
 Капиталым сьнгьшй
 Эрих хёльи вёлнй шалга,
 Мышкындым күш цыгьртй,
 Сусу линят, чынбй сасла:
 „Рот фронт!“—манын сьгьрй...
 Эрихым тэгү роал колта,
 Ульк шыналтэш...
 Тьйргэштэн, шижён, ёрён колта,
 Лудён анчалэш.
 Анча—
 Цакла:
 Тьнгёок кьртны пичы—
 Кэш ак ли, кыча.
 Сагажок фашист „пижё“
 Тьйдём пыраш выча.

Эрихын омынжы крэтэмэш:
 Фашизмьн кычыкшы шукшэмэш.
 Рот фронт ⁴⁾ манын сьгьрэн,
 Цилй иктйш цымырнат!
 Фашист дуцам сьмьрэн
 Кьртны пичым пыдырнат!

- 1) Баррикады.
 2) Фашиствлй.
 3) Красн. фронтэвик
 4) красный фронт

3-ыш окт. 33 и.

М. Красавин.

Ляктйшым йамдыдэок вэрэмаштй цымырэн нёлш.

(Горькый крайын Вач районыштыш „У Ыльмаш“ колхозын уборкы кампаньым эртёрымаш гишён очерквлй).

(Пьятртыш)

Төр лапаташты „Путь Ильича“ пром-колхозын Ыльшвлэжй шёншавй шён-вэн мийт. Ик вэцён—агьёр, вэс вэ-цён—кого лэпкй постол кукшикй пуг-рик вэрвлй. Ыжар сирёман тьйрбштй ашшяткудывлй аран погынаалт шён-зёнйт. Ваштарэшйштй—шлифовкы пашальым пьрэнбён корпус, арган ко-го сарайвлй, кяташток—кок йатажан контор, вывэскыжат капка кымдыкок кого кэчёлтй. Цилй Ыльшвлй кьртны

лэвйшёнвлй.

Промколхозышкы пырымй годым Фёдулов шайыц толшы Ишкинлэн сьгьрйальбй:

— Тэвэш йа, миэн шона! Магань пурьдон мьнгэшбьжй ляктён кэнй вёл?

Ишкин йукумат йиш лык, ойхырэн толэш.

Ашшяткудывлй дорыц эртёмбштй годым, тьшэц ала коты ганьы лапа-йзлтыш цьрэйэн, кавашты запонан аш-

шәтвлә кыргыз ләктәвбә. Кидыштым
запон ләвәкбә онгәш шыралыныт, ма-
шинәдон әртбшывләм аһәт тагыцә ан-
чән шбндәнбт.

Фәдулов төрок контор докы толын
шагалы. Ташкалтыш мычкы Пикуль-
кин прәдсәдәтбәль, кыйырак вуйан,
шимәлгб мылойәц кыргыз валыш.

— Төрләш?—Бжәләйбмлә йады.

— Маньә, ма лиәш бндә анаат пәлб!

— Когонок пыдыргыш ма?

— Тәвәш, анчок!—Фәдулов пыдыр-
гыш муфтым анчыкталы.

— Ой-ой, төрләш йасырак лиәш
вәкәт. Мә кбзбт тәмдән үжмбдәм ан-
чал кәһәшбшнә.

— Йарыктышта вара?

— Укә, сбнгән ана кәрдт, тбрәдмб
машинәвләнә ак ситб.

Ишкинәт ашкәд миш. Кымытынат
сләсбр докы мастърскойыш кәвб.
Тбдб муфтым кидышкбжб кычыш,
анчал сәркәләлбб, мбнгәшок кычык-
тыш.

— Нымат бштән ам кәрдт. Шату-
ным наварән пуаш моло—линәжб,
тиштб угбц шбрәтән опталмыла—ти-
дбм бштән ана кәрдт.

Фәдулов когон шәкләнән колтыш.
Бндә остатка уанымаш йады.

Ишкинәт тама манмыла сләсбр вәл-
кб анчән шбндән.

— Айда машинист докы! Аһәт иктә-
мам бштән пуа,—Пикулькин маньә.

Кычагаркышкы пырәвб. Двигатбыль
сага кужикә лицәән мытыкрак әдәм
шбнзәлтә.

— Фәдәйч, палшән ат пу вәл?—
Пикулькин тбдблән муфтым кычык-
тән пуш, йады.

Тбдб йук лыктәок муфтым нәлбб,
анчаш тбнгәлбб. Шуку вәрәмә кидыш-
тыжб сәрбкәлбл анчыш.

— Да!—манын Фәдәйбч сбизә пб-
збрәлбн муфты ыражым анчалы.

— Угу!—манын бшкә түрәшбжб
тамам попалтыш, вуйта тамам ашбн-
дәрәл шбнзә, муфтым кидәш висбкә-
лбләш.

— Да, да!

Фәдәйбч когон ак кытыры. Йадыт
гбнәт—мөмөлә вәлә иктәмам пәләш-
тәләш. Пәшә бштәш гбнә—промкол-
хозышты ик мастарат тидбн жәп пә-
шәлән ак кәрдт. Төһблгбц кбнбл
шагалы, вәрстак түрәшб шкапым

пачы, йук лыктәок тамам 'кбчәләш,
Пикулькин, Фәдулов, Ишкинжб йук
лыктәок тбдбм анчат. Шкапгбц Фа-
дәйәв тамагань лудикә мәтал макла-
кам лыкты, иктбләнәт ик шамак кәлә-
сбдәок, кычагаркыгбц ләктбн кәш.

— Сләсарныйыш кәш!—Пикулькин
маньә.

— Төрлән шокта вәл?—Фәдулов
тбдбм йады.

— Төрлә вәкәт.

Иктә цәшәк пәлбкбштб төрлбм
муфтым, лач тбшәкок төрәштәл сла-
йымы шатуным Фәдәйбч намал лык-
ты.

Фәдулов бшләнжәт ак бнәнб,
муфтым, Фәдәйбчбм анчал-анчал
шбндә. Кәтлбш тбрән муфты
агыл, төрләтән шбндбмб угбц бш-
тым ганьок йажо итрә муфты.

— Ма дон вара тәнгә капайән төр-
лбшбц?—Фәдулов йадәш.

— Баббит мбнбн ылыб, имәшә-
нок пәрәгән урдышым. Ә-ә, бндә шу-
кәш ситә, пингбдб мәталл, шбрәш
вәлә шбрәрәкбн кәләш,—тбдбжб
манәш.

Фәдәйбч бшкәок муфтым вәрбш-
кбжб шбндбш. Кбртнб корныштыш
кондуктырла аравам молотдон чок-чок
сәвәлбб, рәгульатыр кычыкым кыча-
лыб, цилә шәштәрнбвләм анчал ләктб

— Йарал лиәш вара?—Фәдулов
йадәш.

— Цаткыды машинә, шбрәрәкбн
вәлә шбрб!—маньәт кодшы цигәркә-
жбм шбвәл шуш.

Кәчб шбцмб кытлашты Фәдулов
дон Ишкин „Путь Ильича“ промколхоз-
гбц ләктәвб. Машинә төрбмлән сусу
лин шбнзбнбт. Фәдулов бндә вәсб
гишән шанап тбнгәлбб: ик машинәдон
һыгыцәт тбрәд шокташ акли, вәс
машинә укә—киндб погымаш кәрәк
кыцә дә пачәш кодшашлык. Тидб ги-
шбн Фәдулов шукарәок шанән каш-
тәш. Шуку статан планвләм строја.
Мам шаналта—со кынәш ак тол. Ик
бнән планжы бндә тбдбн улы, кы-
нәш толшырак ылнәжб дә бштән
шокташыжы вәлә куштылогок агыл.

Машинәм суткашты коклы нбл
цәшкә ровотайыкташ шана, кок смән
дон пәшәләш. Тбнәм, вара вәрәмәш-
тб цымырән шокташ линәжб.

Сәдб гишән Ишкинлән кәләсән пуш.

Тыдыҗы йарыктыш, тынамок кокымшы смөнәш шагалаш сөрыш.

Ишкин колхоз правләнһын чләнҗы йләш, колхоз пәшәш пыток пижын. Кыцә ат пиж вара! Колхозжы вәт тыдым йал мычан шагалтыш.

Колхоз ыштым шошымын Ишкин атыҗыгыц токо вәлә айырлыш. Сагажы коты дон савалам дә ырвәзән вәтыҗым атыә дә томагыц нәлын ләкты. Шошым толәш, тидын киндыҗәт, ырлыкшат укә. Анзылыны нымапуры укә. Кого мүнәм йәмышкы пырән шыцмылә вәлә чучы—ныгнам ләктын шоктыдымла вәлә машаналты. Ку толәш, шывшын лыктәш—сәдым вәлә вычы. Колхозышты тыдым ырдыктәок, вольык качкыштәок пыртәвы.

Колхозышты киндым ик иәш ситәлыкым ровотайән нәлыы, бндә нәзәр ылымашым курымәшок мөндән шуш. Тидым Ишкин викок ыңылән, колхозын пурыжым шум вәшт шижын

Колхозышты вәлә ытымашыжы. Колхозышты Ишкин шум вәшт ровотайә. Пәлә—колхозныквлә пыт старайән ровотайәт гынь вәлә, колхозжәт пингыдән шөзш.

Фәдулов тыдындон, правләнһын чләндон со кәнгәшә, пәлә—Ишкин ышкәжәт машинә сыным викок пәлән шонәжы.

— Пәләт—мынь тыләнәт цилә ачыктән, ыңылдарән пуәм, сагаәт ышкәәт ровотайалам, тымдәм,—манын Фәдулов Ишк: н сага ашкәдәш машинә даштәк ашкәәт попән кәәт. Имньивлә машинәм корны мыч йаңылышыла шывшын нәнгәт.

— Йыдым мынь ышкә шагалам,—Фәдулов попа,—тыньжы сотыгәчын, коктынәт луат кок цышгыц шалгащ тынәлына. Йара лиәш?

— Кыцә ак йары вара! Машинәм пәлән шоаш мынь ышкәәт пиш охатан ыламыш!

Коктын бндә йыдәт кәчәт тырәдәш лиәвы.

Пылгомәш тыл пырцывләм шавыктымләок шыдырвлә шошт ләктын шыңзәвы. Шыргы воктән, лапвлә мычкы, карәмләштә лудика тытырә шаргалт шон. Сә йуквлә, рожгә шактыш

машинә йукшы йыд тырым тәрвәтәт. Имньи нәр йукла, сәптон лоцкә поктымаш, шужгә шактыш ыржа йукшы йыдышты тама йуквлә вәлә шактат. Фәдулов машинә вәлыны кәчәйәлт шыңзә, машинә паштәк тәр кормыжвләм крәпльәвләдон пишгән-пиштән кода. Кормыж аравлә анчәнок шукәмәлтәт. Иргодым тишкы кылтә пидшывлән вәс бригады ләктын шагаләш. Сотыгәчын Ишкин тырәды, тыдын сага кәчывал йактә Фәдулов ажәт кашты.

Ишкин пишок цаклән мышта, әчә машинә ровотам викок пәлән шонәжы. Ишкин паштәк Фәдулов кок кәнәк вәлә сәрнәл әртыш, вара тыды ышкәтшок кәш—пәшә кәә. Кормыжвләм тәнгәләок тәр оптән мий. Андак сәрнәлмы оголвләштә имньивлә тырәдмы кормыжвләм ташкал-ташкал шындәт ылыы. Ишкин тидым әчә цаклән шоктыдә. Фәдулов кәләсән пуш. Бндә тыды сәрнәлмәштә когорак кормыжвләм нәләш тынәлыы, кормыж дон кормыж ло вәрым куҗәмдәлыәт имньивлә бндә киндым ак ташкәп. Фәдулов шотлымдон тәнгә срокәшок тырәд пөйтәрәш лиәш.

Сотәммәшкы Фәдулов тырәды. Кәчы лүлтмәшәш солагыц әдәм цуца ләкты—пүәргывлә, ыдырәмәшвлә толыт. Анзыцынок имньи вәлыны ныккә йорталтән Ишкин толәш, сагажы вәс имньи улы.

Тырәдмы вәржым Фәдулов йырок анчалыы. Кымда вәрым тырәд пиштән.

— Ну, бндә мыньәт толым,—Ишкин маньы, имньи вәләц тыргәштыш.

— Йыдым тырәдәш йажорак, ик уты йукат укә,—маньы Фәдулов.

— Кәнгыжым йажо йә, йыдшат мытык!

— Айда, вәс имньивләм кыцкәнә! Имньивләм кыцкымыкы, Фәдулов ышкә ныр йыр икәнәк сәрнәл толыы, машинәм анчала ләкты, кызывләм; крәпльәвләм кычалыы, шырымәшым анчалыы, вара ижы ышкә имньивләжым видән кәш.

Ты кытлан пидшывлә толын шагаләвы. Ик цуца Фәдулов тырәдмы вәрәш шагалыы, вәсыжы Ишкин паштәк пидын кәә.

Ольонаат анзыл рәдышток кәә. Вәтывлә иктәр пысын пидыт. Кылтә

аравлă кушмылаок аралалт миат. Ишкин тын ровочый шотыштат имньивлăм сусун поктыкала. Машина пашам тэнгюок йылэ палэн шокташ бшят шаны ылыы, кйзйт бндэ цилă цаклэн шоктыш. Бндэ йажон ровотайа, вэрэмăат йыжгэ вэлэ цаклыдгюок эртă. Тэнгэ пашă бшкгюок шывшэн, йангыдымат ак шижлт. Вадэш Фгдуловлан отчотым—кў мазар бштэн, кэлсă, бшкэ тьэтрадъшйжбй сирăлтă.

Тырэдмй пашă пытă вэлэ. Кым кэчбй, кым йыд църнбйдгюок машина тырэдэш, пидшывлăат тырэдшывлăгьц пачэш ак кодтгп. Фгдулов дон Ишкин бшкэ пашаштбм ударныккла бштгвбй. Кок машинй вэрэш иктйдонок шбндбм срокэш цилă тырэд пиштгвбй.

Правлэнбнн погынымашты бндэ кйлтэ погаш, шийш инвэнтарым йамдйлэн шоктымым анчэн лăктăш йори бригадым бштгнбй.

Коньух Стъопан цилă кйцкбйм адбйрвлăм анчыкташ ольицаш лыктын пиштэн. Завор вэлэн рăдынок салковлăм, ваштырвлăм лыктын шагалтэн. Йарсбйм вэрэман бшкгюок йамдйлэн, бштгэн.

Роспушкан арававлă, повозкавлă—цилă йамдйлэн шагалтымы. Анзыцок кăнгашэн йарыктымы пашă нормывлăм кантор капкаэш севăлнбй.

Козырэв участка йбидэ ровочыйвлăм пайлэн шбндбш, имьни йбидэ кйлтэ шывшгаш кок эдэмгьц шагалтыш. Капналымашкы капна йбидэ нйл эдэмгьц пуш.

Пырцбй йоктарымашгьц пэрэгăлтăш завхозлан Хгдгр шудбш:

— Вуйыш постарэн нăлăш, араваэш брэгзнтбм шăрăлтэн пиштăш—тидбм ахальок йажон аштбй, тэнгэ килограммын пэрэгбм киндбжăт колхоз доходым когюэмдăлэш.

— Цилă бштгнă, Хгдгр Павлыч! —Льăврăш ана шыналт!—тэнгэ манын завхоз йыштылэш.

Роспуска арававлăм, кйцкбйм адбйрвлăм анчал лăктбй, кйлтэ шимбй машинăм анчалаш йбидбмбшкбй аньăт тамазар гăнăк кыргыжал толыы, барабан пўвлăм моло тйкăлăл анчыш. Цилă йамдйлмбм тбшлăлтэн каштэш.

Ирокэш кудывичбйгьц кăндăкш имньин кыдал лăктгвбй. Тургэ вэлэ ольи-

цаштбй шактэн коды. Паштэкбштбй лудикă шйкш постол луды пырак вэлэ вйсăлт коды, корны кок монгьрэш вазын шбнзэш.

Ныр кымдыкэш когю капнавлă аралалт шбнзбнбй.

Капна докы Гальинă дон Лгксандрă кыдал тольгвбй. Гальинă брэгзнтбм повозка пындашэш шывшыл тгрлăтбш, кйлтэ пумым выча.

— Йамдбй?—Лгксандрă йады, Гальинă вйлкбй шим сбнзăжбйдон анчал шбндбш. Тидбй вуйжыдон бйрзальбй. Лгксандрă пиш ловкан кйлтгвлăм аравашкы шгньбкдон кйшкăш тбнгальбй. Гальинăжбй тгр рăдбн оптэн миă.

Арава возвлă анченок кушкыт, капна аравлă анченок пытăт... Йбйрвăш сусун саслыкалат, шутгввлăм бштăт, тьангыра йукан бйлбштăрбшбй ваштылмаш шакта. Кольгктив пашаштбй сусу лиат вэт! Кольгктив пашă эдэмвлăм роднъаэмдă, лишэмдă, иктгр пашăлыктă, иктбй вгсбм пэрэгăш, иктбй вгсбй гишан шанаш тымда.

Арава опытымыкы кйлтэ опытышывлă йбидбм пичбш толыт. Кйлтэ пушывлă, шукынжок бдбйрăмашвлă, крăплă кидă сърнбйлбйт, вилшбй вуйыым постарат.

Кйлтэ опытышывлă мбнгэш кыдал толыт, вăтбйвлă крăплъаштбм шуат, эчэ кйлтэ пуаш шагалыт. Бригадышты кăндăкш имньи, луаткуд эдэм, нормы сгмбнб кэчбй кытышты нбнбйлэн 0,8—1 киломгтраш вăргьц йбидбм пичбш бндгкшлу кут арава кйлтэм шывштгн кандаш кэлэш. Кйлтэ шывштышыввлă йбидбм пичбш толмыкы, аравам ирэ йбидбмэш тгрок йгрăл шуат. Тбшăкэнгк вара мбнгэш сърнăл кыдалыт. Йбидбмжбй кымда, кўагшбйцшбй гань, вуйта асфальтдон лгвэд, тгрлэн ташкэн шбндбмбй, йбйржбй тырмычкы когю капнавлăм капналат. Кок эдэм капна вблны шалгат, тгр чакатан кйлтгвлăм рăдбш опат, молы коктынжы кйлтгвлăм пуат. Нбнбйжбй кашар шгньбквлăдон кйлтэм шьрал нăлбйт, кўшкбйлă йушгкэ кйшкăт. Кйлтэ кйлтэ паштэк църнбйдгюок кўшкбй йогымлаок йога. Лгббн, пыжгуп дă пыжгуп капна вуйыш шыралт-шыралт вазыт. Лывшалт лăкшбй пбйрцбйжбй йурлаок цожгэ вилэш. Тэнгэ гбнбят

ик пйрдәт ак йам: йбдйбмбш олым лошкы виләш, вара тбй олымым лүл колтат, цымыралыт дә пуалтән нә-лбйт.

Капна күкшбйрәк лимбкбй, кбйлтә пушывлә кужы шәнбйквләм нәлбйт. Эчә күшкбйрәк лүктбйбкбй, пәшә лә-ләмәш, кылтә пуашат йасырак лиәш.

Пушывләлән йасы. Кбйлтә капналы-шывләләнәт сәдок: цаклака олыман кылтәэт кидбйм шыра, пырак шбйнзәш, цажгыштара, пүжәлтмәшәш шыралмы вәрвлә литбймәш карштат. Кынамжы эчә кбйлтә кутанжок төрок шбйргбйш-кбй вәрәштәш, вара цбйрәжәт цож-ж йакшаргән кәй. Кбйлтә капналышывлә туп виәтбдәок кәчбй мыч тәнгә рово-тайән шалгат. Кәчбй тырхадымы пәл-тә. Нөрән шбйцшбй тыгыржы туп вә-лән нбодок пижбйн шбйнзәш. Капна-лым пәшә нормы—кок пушылан, кок оптышылан нбйл тбйжәм кбйлтәм кәчәш капналән пиштбймлә.

Козырәв бшкә капнала. Тбйдбй ныр пәшәштбйш вуйлалтыш спәцлә тытыш-тәок анчән миә—капनावләм сбнән-вләм, йажовләм оптыкла.

— Авзикәм ит опты—вәс капна вбйлнбй шалгышы: Ишкинлән сасла,— тбйрәш ит шагал, тбйрәмдән колтәт!

— Йажомок бштәм, Ләксә, ит йук-ланы!—тбйдбйжбй шугъан пәләштә.

Пачәлә-пачәләок күшкбй капнавлә кушкын миәт. Лачака төр, күкшбй кап-навлә каштра вуйвләштбйм күшкбйлә лүктәл шбйндәнбйт, йбдйбм йбйр йбйгбй-рәок шбйнзәлтән кәят.

— Кбйлтәвләжбй вәт! Кыцә сирбй-пбйн вазыт!—кбйлтәдон токо миән ша-галшы Ләксәндрә вуй лүктәл сбйгбй-рәл пуш.

— Игәчбйжәт шәл ганьок йажо!— Козырәв аньәш пәләштбйш.

Кәнбйж кушшырак ыльы, йур шу-кәрдшән толтә. Бндә цилән—тәвә, тәвә луж-ж—толын колтым йурым вычат. Йураш тбйгәлмбкбй, аньәт кин-дбй цымырымашымат тормыжлән шбйн-дә машанат. Колхозныквлә кыцә кәрдтмбйн, ма улы силадон пәшәәш пижбйнбйт, йбйләрәк киндбйм ик араш цымырал шбйндбйнәштбй.

— Ныр вбйләц вәлә погән нәләш, вара йур гбйнбәт, лүдбйш агыл—ма-ныт.

Кбйлтә арававлә кбйрбйлтбйштәок то-

лыт. Кбйлтә пушывлә ик выртат ак кәнәлтәп.

Дружнан, пиш ашныкын пәшә шо-ләш.

Киндбй цымырым срок вәрц кол-хозныквлә пыток шагалыныт.

Пәшә йбдә пәшә анзыцок эчә ка-льәндар сроквләм бригадывләлән ан-чыктән шбйндәт. Кбйлтәм вбйц кәчбйш-тбй шывштән шоктымла. Нбйл кәчбй кыт шывштымыкы вара пәлдбйрнбйш —иргодым пәшә ак пбйтәрәлт, кәрәк кыцә кбйрәдәл—пыт кычалмыкок кок кәчәш шывшташ кодәш.

Тидбй тәвә кыцә лин колтыш: кбйл-тә шывшташ тбйгәлмбй андакок вәс кәчәшбйжбй кок роспушка пыдыргән кәш—арава шинбйвлә кбйрбйн кәвбй. Бйрсәдәл-вырсәдәлок нбйнбйм тбйнәмок завхоз Вастрома промколхозышкы төрләш шывштән кәш. Тбйштбй пиш шуку погыналт шбйнзбйн, шинбйм вәс кәчәш вадәшәш вәлә шывшышн пуәвбй. Стбюпан сола мычкы ороды ганьы арава кбйчәл кыргыжталы, пасна хрә-сәнввләм сарвалән кашты. Тәгәнә пыт пәшә годым кұ вара пуа, циләжбйнок бшлән кәләш.

— Хыть иктә пәлгәчәш!—Стбюпан йадын.

— Вычалда йок! Колашок вацтәл-дәш! Ахальок, ик кәчбй пачәш лидә гбйн, ма лиәш вара,—тбйдбйлән попат.

Ма, ик кәнбйж кәчок ик и мыч пук-ша манытыш. Трүк иктә әрнбә кы-тәш йур тәрвәнбйш гбйн тбйнәм цилә пыжгайыл шуа. Пәл киндбйжок шүн кәй вара. Эчә ик иәшбйжәт йыжгә вә-лә покта, когон талаштара.

Шбйльбй кәчбйнок ошәм миә; викбй дон чәчәвицбй йылымлаок айарәш па-нбәжәлтбйт. Анчәнок кбйрән валгы вбйләнбштбй шбйнзәш.

Вадәш Хөдөр правләнбй дон акти-вын совәщанбйым погалтыш. Икиәш постарым гишән дә кбйлтә шывшты-маштыш пәшә кбйрбйлтбйш гишән кә-нәшәвбй.

— Икиәш тама шаналталәш доко,—солайәвлә попат.

— Ик-кок кәчбйштбй тбйдбймәт кычал-мыла лиәш, укә гбйн вара бшкәок виләш тбйгәләш. Вара тәгәнә шыты-рым тәрвәтә, шүләлтәш ат йәрсбй ли-әш.

— Тянвлә, икийш пакыла бинәжи вычы!

Стьопанат тиштәкәнок шынзә. Тьдбы иктыланәт агыл, бшкә турәшбжи пәләштән пуш:

— Тьдбы мәнмәм лүдыктә, мälәннә лүдәш вәлә акәл, ваштарәш шагалаш кәләш!

— Лачок кәләсбмб, — Хөдөрәт маньы. — Ну, тянвлә, лүдтәлнә кызыт йактә, эчә пакылаат ана лүдт: кылатә шывшташ цярләлнә, икийшбм пьзбй-рälбнә.

Тьнәмок пәшә әдәмвләм списбкдон пайлән шузбб, участкәвләм шälәтән пузбб: күм вибкышкы, күм шьблбшкы, күм чәчөвицбшкы нормым шьндзбб. Завхозлан иргодәшок икийш поспейбмбм аңчал толаш шүдзбб дә вәс кәчәшок бригадывләм пәшәш шагалташ бштзбб.

— Тәнгәлә бинзә, амалаш бинжи ли, — маньын Хөдөр нәрälтән колтыш завхозым нәржыгыц чивäl шьндбш. Тьдбы лүтмблә пулт вуй лүктäl шайыкыла тыйбнәл кәш, тәнгыл вьлзц изиш вәлә пырән бш вац. Цилән логы-логы ваштыл кәлтзбб.

Трүк амаса пачылт кәш, сәнбйкгыц шәкләнбмлә порог гач Йәким ванчән пырыш.

— Мам вара, Йәким кугуза, кәләсэт? — Хөдөр йады.

Йәким икәнәшток бш кәләсб, тьр-вбвләжбм тама пырмыла тәрвәтальбб, үпшбм шүлаңагыц ләпкә йактә ниäl-тальят, шәкләнбмлә пәләштбш:

— Пашкудәм тзвә пälә... маньын Стьопан вьлкылә аңчыктыш.

— Тидын имньибжи тама... Йалым шыралын, — тьдбжб маньы.

— Имньиәм ак кәрдт, кылатә шывштым агыл.

— Ма бинзә тьлätшб кәрäl? — Хөдөр йады.

— Мбнь Стьопандон понышым, — Йәким маньы.

— Кылатә шывшташ имньим йаднәжб, тәрлән ак кәрдт. Палшыкым йадзш, манамыш, — Стьопан маньы.

— Шукәш кәләш?

— Ик имньидон ик кәчәк пәләкыштб пьтәрәм.

— Кәчәк пәләкыштб... Ну, тянвлә, пуәнә, ана? — Хөдөр йады.

— Пуаш кәләш, палшалалаш! — Козырзв маньын пуш. — Мә ана палшы

гынь, пасна хрәсәнвләжб акат ша-налтәп!

Хөдөр Стьопанлан иргодәшок кәчәк пәләкәш имньим фуражтәок Йәкимлән пуаш шүдбш.

Йәким шәкләнбмлә сәрнäl ләктб. Ирок колхозныквлән сагаок колхоз кудвичбш тольы. Стьопан тьдблән имньим видән лыкты.

— Анзыкылаат имньим тишзцок нälәш лижб! — имньи кычыктымла Стьопан маньы. — Кәчбньок тишкы кашташш лижб манам.

Йәкимжб вуйта ак ыңгылы, — ат пу вәкät! — маньылдалы.

Колхозныквлә имньивләм талашән кыцкät. Ти кәчын литбмәш когон кьрэдälзбб. Имньивләжät, әдәмвләжät пиш чьдб кәнзбб. Кәчбвäl кәнälтбшбм ик цәшбм көтьртән колтзбб: пачш кодмыштым поктән шоктынзштб, кылатә шывштән пьтәрәш, капналән шокташ дә икийшбм йажоракын кычалаш.

Ватьвлә пыракан, пүжälт шьнзб-нбт, цьрәштб моло кьрпбц гань чичälгән шьнзбн, марывләдон ик тьрәшок пәшälät. Ик вэрәмәшток арававләм опат, иквәрәшок толыт, кзät. Пәшә шөлзш.

Галинә Ләксәндрәдон аравам пьдбн шывшыт, бьрәнзш коктынат кәчälтбнбт, иктб вәсбштым шькэдб-лбт, ваштылыт. Галинән үпшät шälәнälтбн, йакшар цьрән каштра кидшбдон вьрәнбм кычал шьндзәнät, сасла.

— Иван, Иван! — манзш. — Кыды возым нәнэг?

— Лу! Тьнбжб?

— Тьлät ма?

Мардәж шälәнбш үпшбм мадыкта.

Нбнб Ләксәндрәдон коктын марывләм эртәрәш сөрät, иктбләнät эчә тидб гишән ак кәләсәп.

Цилән иктбм вәлә шанат — кәрәк кыцә дә тагачы кылатәм шывштән пьтәрәш. Ти кәчын бригады бшкә заданьжым 125 процентбм ситәрән шоктән, йакшар агашкы сирälтбн.

Ирок. Йонгата. Пьлгомьшты — тыпка пьлвлә. Шуды пьрцбвләштб — лыпшын иш патькалтышвлә. Мьндьрнбрәк тургә арава йук шактән шалга, товыгә йал йуквлә шактат, раскыдынок кьтзбб тьтүт йук мьгьрälтзш.

Тутүт йук йуалгы воздухышты шылымлаок пöтө, шарык, ышкал йук лөөш йарлалт йамөш.

Шукөрдшөнок колмы йук. Көчөйжы вөлө у көчөй. Колхозныквлө сө кидө вөрөш шагальөвөй. Викбө рок вөлөнок тыйынэн вазын, сөдон салалтэн колташ ирбөкбөм ак пу. Сөөш пижөш, сө паштөк шывшылтөш, пөшөм лөлөмдө. Цудыргө пөчкөйлтөш. Паштөк сарикө-көйрөн шуды керны вазылт көдөш. Вуйта командыдон салышывлө лывшал-лывшал коллат. Кит шөунвлө чөймөлтөйт, монгыржы, бөнгөйөвлөжбө шөрөлт-шөрөлт кэйт. Нөрөш үп лөпкө төрвөн пижөш. Рөдбөн пачөлө-пачөлө салышывлө кэйт. Пөйсөн кэйт. Задаңым цилөнок пөлөт. Анзылнок Козырэв, паштөкшөй Ишкин. Көйрөн шуды лошты кышты-тиштөй пач пөлөдөшвлө кайыкалат. Салым шуды логбөцөт нөинбө анчал-анчал коллат.

Көчөй пөйөвлөм шөйлтө. Кымда симсөй йонгышты шөөн-шөөн вөлө тыпка постол пөйөвлө йөйжгө өртөн пөйтөт.

Йөдөйм пичөштөй төтөштөзок көйлтө шимбө машинө тьяңгыра вурсы йукшым торгө вөлө мөгбөрбөктө. Цоргө мырөн, мөнгөн пыракан олымым шөйөвө, пөйрөбөм шөвөйкөтө, шим пөйлөлөк көйрөн валган куштылыгө өрөм (бөлдөкбөм) вөйсөктөрөн шиөш. Олымжым төшөккөнөк когө аравлөшкөй аралат. Пөйрөбөм пуалтым машинөбөцө төрок, мөшөквлөдкөй оптат, амбарыш шывшат.

Колхоз изи ольөцөдон бөшкө өнпичөшкөжбө Йөким көйлтөдон өртө. Арава шөйөц ольөн мызгө көй. Упөштөйжбө, пандашыштыжы олым пөйрөбөвлө пижөинөйт. Колхоз кудвичөдон төр лиөт, имнөйжым шагалталы. Стөпан, ваштаржым пиштөшөт, сөйгөрөльбө:

- Шывштөт?
- Шывштөмөш.
- Шывшөш вара?
- Кыцө эчө нөгөй!
- То-та!

— Бөшкө вольык агылат, тама шөклөнбөмлө. Лудөт, изи өзөлөок анчөт.

— Анчы, анчы. Бөшкөбөинөйм сөй когоракын бөжөлөйөт? Йөлбөинөйм тэгөок бөжөл агыл вөт?

— Такөш попөт! Тэгөн вольыкым эчө йөжоракын анчөт. Мөнь тэгө шанөм: бөшкө имнөйдон лудөш агыл,

төйгөок ат бөжөлөйөй, көйбөт гөнь имнөйм вөлө анчөт: лөлөйн оптым агыл вөл, көнбөйлөйн шывшөш вөл—сөдөйм вөлө шанөт. Мөнь тө гишөндө со шанөм—когөнок хозайствада вөрц йөлөдө, когон шанөдө. Тоны иктөмам локтыл шуөт—иктөт ат йөдөн, тиштөй иктөмам пөдыртөт—өтвөтөйм пумыла. Тиштөй цилө вөрц шаныкта. Пөйөри лачокөк тэгөлө: андак өтвөт пумашгөйц лудөт, варажы шөм көргөтдонок пөрөгөш тымөн вөшөт. Эдөм көргөш вөшт шанөн шоктымаш, пөлөн шоктымаш шөчөш. Төвө кыцө.

— Мөнмөн, шөмбөлкө, цилө өдөйрөжок учотышты шалга. Кыш цикөнөт—вөржөйм анчыктөн пу! Иктөмам пөдыртөнөт—кыцө пөдыртөнөт көлөсөй. Тиштөй цилө вөрц йөдыт. Вара бөшкөок лудмөйгөйц агыл, кыцө мам бөштөймлө, мам кыцө кычылтмыла бөшкө цаклаш шөшөт.

Йөким сөпөйм шывшылыы, вуйжым имнөй улкөбрөк сөкөлтөшөт вөзым төрвөтыш, ольөн кызгө солөшкы ашкөдөй. Йөким шөйөц ашкөдөш. Колхоз бөймөшөйм төдөйлөн лишөцөк, көргөйжөйгөйцөк пиш анчалмы шөөш өлнөжбө, тама төдөйм со төшкөйлө шывшөш. Ма шывшөш—бөшкөйт ак пөлөй. Кыцө «бөшкөймөйн агыл» өдөйрөйм тэгө пөрөгөш лиөш—шанөнөт ак мышты. Пөрөгөш агыл гөнь—колхозышты бөлөшөт ак көл. Порөдка укө лиөш, порөдкадөжбө гөнь... Вольыкымат порөдкаөш тымдөн шоктат. Йөким шанөкалөн тэгө шижөйн колгыш: колхозыштыш бөшкө товрам бөшкөймөнгөйцөт йөжоракын пөрөгөт.

Икөйшөйм цөмырөн пөитөрөвөй. Бөндө киндөй шөйш колхозныквлө йөмдөйлөлтөйт. Көкшөй, көйжбө шөйлөй капнавлө йөдөймөйц өрдөйжтөйрөк шалгалтат. Анзыл шөрөнгөйштөй—ыржа капнавлө. План сөмөнь киндөйм шин пөитөрөш лу көчөйштөй шөндөймөй. Бригадывлөм пөшө йөдө лөймөйн шагалтөнөйт, пөшө силө пөшө йөдө шагалтымы. Колхознык йөдө лөймөйн пөшө пумы. Көйлтө шөйшө бригадышты шукаңжок бөдөйрөмөшвлө.

Жөрө годым колхозныквлө йөдөйм пичөйш лөктөвөй. Лөксөндрө капна вуйөш кырмөн кузыш, пөрөгөлөйн пөитөриш көйлтөвлөм шуөн колгыш. Капна вуй кымдарак лиөт, шөнөйкөйм пуөвөй.

Вара кылтэвлә пачәлә-пачәләок ирә йбдбмбшккй вушткә виләш тбнгәльә-вб. Вәтбвлә, пүәргбвлә кылтэвләм машинәшккй цәрнбдәок намалыт. Козыров пар имнбм кбцкбш. Машинә йбр кырык ара нәрәк кылтә арам намал шбндәвәт, Ләксәндрә капна вуйгыц валыш.

Цилән бшкә вәрәшбштб шагальә-вб. Галинә шәнббк кидә машинә әнгәшөк. Ләксәндрә дон Олына олым лүләш йәмдбләлт шагалыныт. Пақыла—намалшывлә. Цилән, цилән бшкә пәшәәш йәмдбләлт шагалыныт. — Тәрвәтбдә!—манын Козирөв имнб поктышы кок брвзблән сбгырәльбб, бшкә машинә аравам кидшбддон сәрәл тәрвәтбш.

Машинә мүнәш, тургаш тбнгәльб. Ом понгыжалтарымлаок, сола кымдыкәш тбдбн царгата вурсы йукшы сусу ваштылтышлаок мугбрәш тбнгәльб, пәшә кычаш колхознбквлән кит-йалым лүктбмләок лүктә, пәшә задорым лыктәш. Тәгәнә патыр йуквлә кбрәдәләш үжбт, шүм көргбш-кок пәшә вийбм пыргат, пәшәм пбсбн кбтбк жәпбшток пбтәрән шокташ үжбт.

Шанән шалгаш укә: шаналтал колтәт—йәлбм шагалтәт, мәндал колтәт—пәшәм цәктәрәт. Нәрәш акли. Машинә бшкә сбгырбмбшбдон, түргә ровотайымашыжыдон әдәмвлән шамым иктбш уша, әдәм пәшәм ик воладон вктәрә. Машинән шык вусы лөгәржб тәмтбмләок шуан кылтэвләм цуштыргә пырәш, нәләш. Мүнә мырән үрлән пырымы олымым пбрхән, шәвә цәрнбдбм фонтанлаок шбртнбб валган пбрцбм цужгә шбвән кбшкә. Пәләтб шагалшы пырак шана кәчб йәләрдон йарлатәш, блдбк пылвлә воядухышты вбсәлт пбтбрнәлгбт, ураган гәдшыла куштат, вара ольән-ольән бшкә ирбкбн йбдбм тыр шудыш кбрән лымла ләвәдбт.

Козыров машинәшккй пуа. Кәпкбм вуйәшбжб чакөк чиял шбндән, цбрәжб пыракәш шимәм пүжәлт шынзбн. Кбнхәрвурды йәктә шокшым кәргәлтән шбндән, пиш проворын ровотайа. Цәрнбдбм вбт йөгымлаок машинәшккй ыржа йога.

Галинә машинә әнгбц олымым ыдыра. Бшкәәт машинә ганьок шәнбкдон икжәпбн ыдырал-ыдырал

нәләш, олымым шырал-кычал шуа. Тбдбн паштәк вара вәсбвлә роалтат, брзә лүл колгат, олым лөгбц пбрцбм айырән шуат, изи аравләшккй йбрәт. Көк мары ти изи аравләм носилкәәш кого аравләшккй намалыт. Цәрнбдәок нбнб кәчб мыч йбдбм-гыц олым ара докы, олым ара дорц әчә йбдбмбшккй лоптыгә кыргышта-лыт. Олым арашты цәрнбдәок пу шәнбквләдон олым кәрбәлтбшвләм күшккблә пуәнөк шалгат, аралышын йәл лбвәкб кбшкәт.

Машинә сагашы пбрцб арам пуалтым машинәшккй намалыт, ирә пбрцбм мәшәквләәш складышкы шывштат. Циләнок бшкә пәшә вәрд шалгат.

Овәд йәктә бригады луаткок цәнтнхәрбм шин шуш. Вады йәктә бндә вәрәмә чбдбрәк кодын—нормым ситәрән шоктыдымла тама. Козыров бшкә турәш, нәр лбвәкбжб ырсыкалыләш, колхознбквлә вбл-кб шүмәш күтбмлә анча.

Кәчбвәл качкаш кылтә шимбм пырахәвәт, вәтбвлә йбдбм пичбгыц дьөточагышкы брвзбвләштб докы кыргыжәвб. Йаслы кбдәжбштб, соты кого комнатышты стәнбә тәрвән рәдбн изи кыраватвлә шалгат. Тбштб изи брвзбвлә киәт. Чиәлтбм ирә сәдбрәштб лиш сусун кәчб мәдәш. Кымда кого окнбвәләм ввиш пачын шуәнбт. Колхознбцывлә цилә комна-твләшккй сәрнәл пырәвб, кыды әвә-влә брвзбштблән цбзбм пукшат, Дьәлпощадкышты изиш когорак-влә б иәш йәктәшбвлә мадын шалгат.

—Дьәткомбинатлан әвәвлә нымамат ак бжәләйәп. Брвзбб анчышывлән пәрсоналан колхознбквлә бшкәгб-цбштб пуат: киндбм, роколмам, шбшәр тарыкым моло пуат. Дьәткомбинат цилә кбрмә пәшә гачөк цәрнбдәок ровотайыш.

Пбтәриш кәчбн шишәшлык нормым бригады бш шокты. Обәд әртб-мбккб машинә арава тарта кбрбн кәш, иктә цәш нәрәк пәшә шалгыш. Бригадир анчал шоктыдә. Рытланшы, тошты тартамок шбндән ылын.

Вәдәш йбдбм пичбшток совәцә-нбм, пиш мытыкым, лу минутаным, протоколтәок моло бштәлтәвб.

Козыров шолмылаок попа:

— Мыйнъ такэш попаш ам йараты! Лачок, мыйнъ ап! Ынъань... пыток сөрөт гыйнъ, бштэн шоктыдымлаок ма? Айда иргодым коклы кәндәкшым бштәнә, аклирәк гыйнъ... поздаракын пырахәнә.

Вәтывлә Козырөв дон ныйгнамат ик ыштын ылыт.

Галинә дон Ләксәндрә тидын кәлөсыйм төрөк кычал колтөвө:

— Мә коклы кәндәкшө вөрү ылына,—маныт.

— Ударныкля гыйнъ ударныкля! —Ишкинәт кәлөсыйш.

— Айда, вәтывлә, йажоракын кычала. Кокымшы бригадым сорөвнованыш үжбнә—Галинә сасла.

— Тәгәшәнә, марывлә!—Шура сыйгирәл колтыш, вуйжыгыц йакшар савыцым шүтән нәльәт, вуйжы мычыц сәртә.

Вәс кәчәш шийәш тыйгәлмө анзыц бригадыр бригады анзылыны пөитәриш бригадын үжмәшым лыдын пуш:

„Мә сөрөнә:

1. Нормыгыц гач кым цөнтнхөрөм утыракым кәчө йөдә ситәрәш.

2. Кок вәүбнәт иктө вәсөштөин пәшә бштөймәшөйм анчал мийәт.

3. Йөдөймөштөиш пөирүбөм йажон анчаш.

4. Олымым, әрвәм пиш ирэн, аккуратны кычылташ.

Мәнмәм анчән йәлөймәт бштәш үжбнә.

— Йарыктәнә, тәгвлә?—бригадыр йады.

— Йарә! Ньима уты агыл!

Үжмәшым йарыктөвө, пәшә эчө чынырәк тәрвәнйш.

Стюпанланат кудывичөштөи шалтым ак шо. Йөдөйм пичөшкөи то әрвәлән мызгә кәә, то крәпльәм, салком намал кәндә, олымым лүләш, кылтөвләм машинәшкөи намаләш.

Вәс кәчөин рөзулътат эчө йажоок йш ли: вәс бригады ик цөтнхөрөм шукуракым шин—коклы куд цөтнхөрөм бштән, пөитәриш бригадыжы—коклы вөйзөйтөйм вәлө.

Ирок Козырөв кәчөи ләкмәшкок көиньбөльбө. Йөдал йалаок амалыш. Прөцок үштөи вөддон шөбргөжөйм нөртәлтөш, төрок йөдөйм пичөшкөи, төштөи мөшинә сәртөйм тартам ик шит кытым пөичкөин пуш.

— Лөлбәрәк лиәш дә йөйләрәк

сәрнәш тыйгәлөш.

Солашты көитөзөи төтөтдөн шакта. Тәвө колхозныквләдөн йукал шакта, пәшәшкөи талашат. Йөдөйм пичөш толын шагалыт, Козырөв капна дөны шалгалтаат.

— Тишток шөц амалы вара?—йадыт.

— Тишток йә,—йөирәлтән тарта вуйым анчыктыш.—Йөндә махым ана пу сәй, анчыктәнә!—Маньы...

Лачокок, имньивлә тәнэок каштыт ыләжөи, машинә чынырәк сәрнә. Олымат пөйсөрәкөин ләктөш. Козырөвдөн кок эдөм цуц-цуц кылтөм пуән шоктат.

— Кырык вөйкы кузәнә!—Козырөв сасла, кылтөвләм роалтән-роалтән машинәш шөшкөш.

— Роал дә локшыц нәл! Махым ит пу!—Ишкинәт сасла.

Бригады пыток старайә. Цилән иктөиш шанат—аньәш үжмәшым ситәрән шокташ. Кымышы кәчөш коклы шөйм цөнтнхөрөм лыктөвөи. Коклы кәндәкшөи йәктө шокташ кәлөш.

Төкә гань кого капнавлә шылымлаок шылән пөитөвөи. Нөиньин кашар вуйышты йөндә пөйлгомьшкылә ак анчы. Изыш өрдөштөирәк—кого, кымда, кужы олым аравлә аралән шөиндөймө. Хөзәйствән сөк кого фронтышты йөндө пәшә сөйгөймәш лин шокта вәлө.

Цилә пәшәок ударнык тьөмпөидөн көш. Цилә тормыжалтмашвләм кәрәлөин вик кычал сөйгөвөи. Тагачы кылтө шимәшөин остатка кәчөи.

Хөдөр сусу лин шөинзөин, йөвөиртән йөдөйм пичөштөи сәрнөйлөш, колхозныквләдөн шутөам бштә, пәшәштөи палша, кылтөвләм намаләш, шүтә, пуалтым машинәшкөи пөирүбөм намаләш. Кайәш—цилә колхозныквләнок шылдыр кузән. Вәтывлә саслат, мырыкалылыт, ваштылыт, шутөавләм бштәт.

Нөиньин пракагышы савыцвләм мардөж лывшылтәш, шәләнәлт ләкшөи пыракөш ронгыжшы үп йәрөймвләм мадыкта. Пыракөш, тыгыды йлрөбөкш чакөк тәмшөи вөздухышкы кәчөи сөтат бшкө шөргнөи йәлвәжөйм кәрөйлөш, витәрә. Микөлай Ләксәндрә, йакшар савыцән, йөдөйм пичөштөи пөртшөи мардөжлөок сәрнөйлөш. Тидөи

колхозыштыжат иктынгыцат когон старайа. Иктынгыцат когон тьдйлән кангыжгач паша вәрөштй. Хозайствашты кандәкш йәдок, план сәмбнь йәдоклан коклы паша кәчым циләжй ровотайән лыкмыла. Тидй бшкәтшок ганьок ровотайыш. Марыжы колхозышты ак ровотайы, тьдй өрдбштй кустар артэльбштй вуйлалтән шалга. Марын шольжы—алашты фабрикьштй, комсомол сәкретарышты шалга.

Ик кәчят Ләксәндра каньдә, кьрыл-тбштәок пашашты шалгән. Тәнгә гь-нъят чаката изи кәпән пьсы Ләксәндра ньигнамат бьвьртән каштәш. Шудй паша кәчй утларак тьдйн пайәш чучы. Тьрәдмй годым марын шыжаржы Овдоть палшалтыш, цилә сәмйя—кандәкш йәдок шотәш 158 паша кәчым ситәрән лыкты.

Кьлтә шимәш тагачы пьтә. Тәнгәчй лач пьц йактәок шиэвй, тагачәш овәд йактә рашт пьтәрәш маньнок тәнгә кьрәдәльэвй. Мам шанәнйт—бштән шоктәнйт. Паша пьтөм анзыц Хөдөр Павлыч циләлән увәртйш:

— Качкындаалдаат—төрөк погынымашкы!—маньы.

— Кашартышы погынымаш!—Фәдулов пәләштйш.

Остатка мәнәквләм йьдйым пичьтйц мырым мыралтән кандэвй. Вәтывлә Галинән йакшар запонвачым шәньбйк вуйәш йалшта лүктбл шьндәнйт.

Колхоз кудыгичь сага, сирәмәш, цэцән (сәтән) тәрвән вәтывлә шалгат. Пьрәнәвлә вьлнй, арававлә вьлнй пьүргывлә тавакым шыкштән шьнзят. Ладнан попән шьцмбй лашты вәтывлән йагыра йүквлә, потыкявлә шактат, ващтылыт моло.

Хөдөр тьрәдмй вуйышты кәпкьжым төрләлтйш, кок кидгә стәл вьлән тькьбләлт шагальы:

— Тагвлә, пачам! Властьым айырыда!

Призидьнумышкы Хөдөр, Фәдулов, Ишкин шьнзэвй.

— Повәсткәштй ик вопрос вәлә: цилә цымырән шоктымаш итогвлә. Кү мам кәләсә?

— Йара, Павлыч, пакыла!

Хөдөр кидшбм кьшпнбш шыралат, кәшпбм анзыкылаала бштйшят, док-ладым тьнгәльбй.

— Циләок йажон бш әртй гьнъят, тормыжалалташвлә моло ливьбй гь-

нъят колхоз бшкә пашәжым пьтәрбш. Пьрәдмәштйш, кьлтә шывтымаштыш шайык лимәшнә пашәм бш кьбр, шьндйм срокәш цилә сьнгән шоктышна. Кьлтә шимәштй ик кәчй анзыц пьтәрбшнә.

Хөдөр коләктивбштйш паша ашвык гишән попыш.

— Сола хозайства паша әдьрвләм, сәк проставләжымок иквәрәш цымыралмыдонок мә пасна бьлбшй хрәсәнвләм адзылатышна. Кьндй цымырымы гишән правитьлыстьвын постановләнбим бьлбмәшкьбй вик шоктышна. Бьндә мәнмән задачына тәгәнь—цүшнбн ровотайышы бшкә турәшй хрәсәнлән палшалтән пуаш. Тьдймәт бшкә сәмйяшкьбнә ўжбн пырташ кәләш.

Хөдөр изиш шагалаьы, нәрсавыцдон пьжәлтшй ләпкәжым бштйльбй.

— Тидй мәнмән долгына лиәш!—манын кашартыш.

Изиш тырлалал шьнзэвй.

— Палшаш кәләш, мә сьнгән кәр-дбннә гьнь, күшкок шонна гьнь, кьцә ат палцы вара! Тьвәш Йәкимбм примәрлән нәлшаш: имьбжкь укә, кү вара палшән пуа? Клухой клухойлач кәләсәл ак пу, слөпбй слөпбйбм видән ак кандышт. Бшкәт хрәсәнвләнәт бшкә турәш хрәсән палшән ак пу.

Погынымашкы ош картузан, ирә вьргәмән млойәц толын шагальы. Стәл докок пьзьбргәл пырыш, Хөдөрлән сирьмәш пумагам кычыктән пуш. Тьдйжй сьнзәжьйдон вьртышток аччал лыды, млойәцлән тамам кәләсә-льят, погынымашкы сьгьбрәл кәләсбш:

— Тагвлә! „Путь Ильича“ пром-колхоз мәнмәнгьц палшыкым йадәш. Коьышта!

„У БЬЛБМӘШ“ КОЛХОЗЫН
КОЛХОЗН ИКВЛӘЛӘН,
КЛОЗХНЬИЦЫВЛӘЛӘН“

Шәрйәкән тьгвлә!

Мә пәләнә, пашәдәм тә пиш кого ашкылын пьтәрбштә, цилә цымырән шоктышта, ударьнык паша сәмбм пиш йажон кайыктышта. Сәдьндон мә тә докыда, ик кого әвән—Совет Соьузын -игьшйвлә, шүмбәвләлә йадыч кәләсәнә. Мә, „Путь Ильича“

промколхозын колхозныквлә бшкымнан промколхозын цэштән лымжым төр намал шынә кәрдт. Машинә ситыдым гишән мә тырэдмәштәт пачәш кодна, бндә кылтә цымырымаштат пычәш киэн кодна. Кылтәм шывштән шоктыдәлнә, капнавләшкы капналыдәлнә. Шүмбәләнбим социализмән палшыкым тәмдәнгыц мә йадына! Мәнмән интьәрәснә иктәштөм интьәрәсок ыләш. Мәнмән эксбк—дилән эксбккол лиәш. Мәнмән йатмынам пйлыбшәш пижтә ада колты, шүмәш нәлтә ада коды манын когон уанәнә.

„Путь Ильича“ промколхозын колхозныквлә дә колхозныцывлә“.

Ти йадмым колхознывлә лачок шүм вашт шижын колыштәвби.

Ош картузан әдәм тынәмоқ кәләсэн пуш:

— Мәләннә кым кәчәш вьц имньи дон кәндәкш колхознык кәрәл лиәш, —маньы.

— Колтәнә, тәнгвә?—Хөдөр йады.

— Анзыцок кәйәм!—Козырөв сьгырәл колтыш.

Икты вәсби паштәк колхозныквлә кәәш маньит, социализмән палшыкым пуаш сөрәт.

Постановләнбим лыктәвби:

„Путь Ильича“ промколхозын бштән шоктымдымыжы төрләтән пуаш вьц имньи дон кәндәкш әдәмбим кым кәчәш колташ. „У бльмәш“ колхозын правләнбилән солаштыш бшкәт хрәсән нзээрвлә логыц кұлән палшык кәләш, пәлән нәләш дә кылтәштөм шин пуаш паллаш“.

„Путь Ильича“ промколхоз киндө цымырымашты шайык шывшылат кән. Пәшә силам пиш худан шагалтыл миәнбт. Андақ сарладон тырәдбнбт. Вәтб шүдб коклывбц кылтәм тырәд ситәрәәт, тоқыжы мырыкта. Бшкә нормәм ситәрәнәм, тидбн гачшы ақат кәл манын шбләш. Пәшә организацци укә, кұ мам шана, сәдбм бштә. Пашкуды колхозвләштб машинәвлә йәрсбмбкы, машинәвләдон тырәдәш тынгәльвб. Тырәдмәштәт пүлә пачәш киэн кодәвби. Йбывәш цилә вәрәок шинәт пйтәрәнбт, промколхозын кылтәжб эчә нырышток.

„У бльмәш“ гыц толшы вьц имньиән, кәндәкш әдәмән бригады бшкә организуялал мыштымыжым, төр-

бн пәшә видбмбжбм раскыдынок анчыктыш. Айыртәмбнок Козырөв старайыш. Циләнок вуйәшбштб „ильичәвцвләлән“ примәрбм кайыктән пуаш шанәнбт. Нбнбжәт пачәш бнәштб кодәп. Пәшә анчәнок йажошкыла сәрнәлт кәш.

Тб вәрәмән бшкәт хрәсәнвлә, күлән палшык кәрәл лин, цилән колхоз йбдбм пичбш кылтәштбм кызгә вәлә шывштат. Тыштәкән эчәт мүнән, төргән машинә ровотайә. „У бльмәш“ колхозын ударнык тьәмпыжб бшкәт хрәсәнвләм когон цудәйбиктыш: Тәгәнә кәрдтмәшбм нбнб иктәт шаныдәлбтәт ылыы.

Йәкимләнәт колхоз йбдбм пичбштб кылтәм шит. Тыдбн әмбичбгыц кылтәжбмәт колхоз имньидонок шывштат. Йәкимлән вуйта йәлбн стәл лошкы пырән шьцмблә вәлә чучәш, йбдбм пичбштб сәрнбләш, әнәт тамам кычалаш—пиш кынын цилә вәрбштб шагалтымы—пиштбмб. Тыдблән пәшәжәт укә машанәт. Тыдбн киндбм шит ыланжб, пәцәжб гынь тыдблән укәәт.

— Уты әдәм ылам,—шана,—нбнблән мбнь совсәм йәлбн ылам. Нбнб шукын ылыт, ик сәмйә, мбньжб бшкәтәмоқ әрлән постол пбжәшбштәм бләм—каштам.

Бшкәт ылымжым Йәким шүм вашт шижын колтыш, бшкәт лымыжым, бшкә кәрдтбмжбм шаналтышат тама шүмбштбжәт охырын вәлә чучын колтыш.

— Бшкәтәм ылам, бшкәд әдәм,—вуйышты тама пролаоқ прола, колхозышкы шывшәш.

Стъопан со тәрвәтыләш:

— Әштәт, вәлкб кымылтмы гишән попышна, ләкнә вәт,—манш.

— Имньиәм тәгә... Пачәштәрбш. Имньи укә, пәшә укә, тәмдәнжб вәт совсәмоқ вәс пәшә.

Йәким тидб гишән, топлоток шана, ти пач вәрәмәштбжб айыртәмбнок со шанән каштәш.

— Бшкәтбн кәрәк ма лижб—бшкәтлән вәлә тбкнә, вбдәт ик патькалтышынок ик точкашкы лиәш гынь кұ маклакамат чучән кәрдәш, колхозышты гынь вәт—кого сила...

Бндә Йәким колхоз гишән со йажо сәмбнь анчаләш, колхозышты ци-

лэжок кынэштэрэн толкын слайэн шьндьмьлэ кайэш, иктэма лимь годьмат колхоз кэньлэрэкин сьнгэн лэктэш.

Колхоз йьдьм пичь цилэ нээрлэнок пачмы, кэлэш гьнь шывшты, ши. Лачокок шывштэньт. Кьлтэ арававлэм шывштэн пыртат, мьнгэш пьрць мэшэквлэм, олым-арважым нэньт. Сэдь гишэн бьшкэт хрэсьньвлэ колхоз вэки шьмьн толыт, кулаквлэ вэлэ тырхьдымы ыраат. Йьдьм пичьшкьлэ шьдьн оролат, Колхозгьц бьшкэт хрэсьньвлэм, нээрвлэм укьшктэн колташ маньн, ма шон арик-сурик альэквлэм лыктыт.

— Киндьдэм, колыда, цилэгэ пура пындашкок ыдырэн нэлыт, кэчэш ик килом вэлэ шуэн кодат.

— Колхозньквлэм китэйьшкькь ырысышкь поктэн нэньт.

— Волькь качкьшым, роколмам— йаштокок ыдырэн лыктыт.

— Тагышты социализм львэлэн фундаментьм пиштэньт маньт, вара ть фундаменть вьлэн цилэ колхоз пурлыкым йьрэш тьнгэлыт.

Митрин Марья, мэлынькь бьдьр, кэчь анчэн ыдылын дэ тьрок—колхоз киндьм ик пьрцьдэн нэлыт дэ эчэ тамагань толгьвлэм эдэмлэн шьдь тэньгьц йадыт маньн попыш.

Колхоз правлэньи киндь сдайымашым (пумы заданьим) актвэдон анчьш. Хьдьр киндь сдайым план гишэн когон шайышт пуш—цилэ икэньшть срокишты пуаш кэрэл маньн попыш.

— Ти кого кэрэл пашэ социализм стрьен кэрдтмьлэннэ экзамен вэрэш ылэш. Экзамэньм сьнгэнэ, социализм вэрц кьрэдэляшэ кэрдьнэ.

Кыды-тидьвлэ цьрэштьм кьптырталэвьэ моло, шайагарэмьм ыдыралэвьэ, мышкьндышкь кахьралталэвьэ, йук лыктэок иктэ вэсь вьлкьштэ анчалэвьэ. Вуйта изиш бьжэлэ чучэш. Бьшкэ кьргьштьштэ цаклымаш ли—ак ли, государствы бьшкьмьнок, ровочьй-хрэсьнь государствы ылэш, пүтэ ак ли.

Погынымашты ик йукат укэ.

— Ну, тэньвлэ, йьлэрэк шывштэн нэньтэш кэлэш,—Хьдьр маньн.

— Со мэнмэньгьц дэ мэнмэньгьц,

мэлэньжь кьнам?—ик-кок йуквлэ шактэвьэ.

Актвьивствлэ тэгэньвлэм пингьдьн кьчалэвьэ, кулак пышан шайавлэм вькок пьтэрэвьэ.

Вэс кэчэшок мазар кэлэш цилэ оптэн ссыпной пунктыш шывштэн шагалтэвьэ.

„Ик пьрцьдэн“ нэлымь гишэн шамаквлэ льпцьргэн йамэвьэ. План сьтэрэн колтымькь кодшы киндьжь цилэ колхозэшок коды.

Государствылан киндь пумэшкь, колхозньквлэ киндьм пашэ кэчь сэмьнь авансла нэлын шалгэвьэ.

Лач пьтэртьш рошотшымок нойавр тьнгэлытшьн, ырылык дэ фураж киндьм айьрэн кодымькь, бьштэн пүзэвьэ.

Пьтэртьш рошотым пашэ кэчь анчэн бьштэм годым йукланышывлэят ливэвь. Кь чьдьнрэк пашэлэн, йажон пыт пашэлышывлэ дорьц чьдьн нэлыэвьэ.

Бьндэ саслэн, ырсэн моло колхоз правилым бьнэштэ йарьктэп.

— Тьр агыл тидь, алтанзыц! Йэд-ок шотшы мьньн шукурак, киндьм чьдэ пүат!

— Тэвэш ровноправиэт! Ма вэрц кьрэдэля вара? Мьньн шьм логэр, Козьрөвьн вьзэйт, мьньнэйт изивлэ ылыт.

— Э-э, шуды качкаш гьнь—мьнь-эт кэсь ылам, пашашкь гьнь—укэ, —Ишкин ньнэвлэн попа.

— Нэляш цилэн ударньквлэ ылыт, пашаштэ гьнь—мьньгьцэм пасна ак ли бэл,—Стьопанат пэлэштьш.

Лодьрвлэлан йажо урок ли. Аванс пумыкь колхоз пашэ эчэ чьнрэк кэаш тьнгэлы. Чьдьрэк нэлышывлэ бьшкэ самыныштым йажонок цаклэвьэ. Бьшлэн кэрэлэт пашашкь йажон покта. Бьндэ цилэнок цаклэвьэ—ударньк-ла пашэлымаш колхозланаг вэлэ агылы, бьшлэнэйт пурым пуа.

Колхозын киндь сдайымым Йэким со анчэн ычьш. Кулак шамаквлэ лудьктэш моло тьдьм бьш лудьктэп дэ тама ышышты кишэ постолым кодэвьэ. Киндьм пумыкьшты, киндьм пайлэн шоктымыкьшты, Йэкимьм колхозышкь тамажы эньт шывшынок шывшэш. Стьопан пашкуды докы шывшэш.

И канак вадэн Стыопан стóл лошты шынзэ. Стóл вóлнóи сымавар ольон шóлэн шывзэ. Стóл йыр—ватыжы, твэтывлэжы. Стыопан чайым йуэш, имны анчаш талаша. Окня туны шокшы пйцкэтэ шыжы йыт шагал шынзын. Лампы соты окня вашт вóрйш шудыш кымдан вазал шынзын. Стыопаным арашыгавлэ öрйктэрэ. Окня вэкыла сэрналтэок, окням пачын шуш. Окня вашт öльицэгыц Йакимын авзи вуйжы кайын колтыш.

— Токэт толым, пашкуды... Тэвэ!
— Кэчэлшы уси лоэш ййрэлтймаш-бйжым тайёң, окня вэрэш пумага лаштыкым пиштыш.

Стыопан йук лыктэок пумагам шэргэлы. Шалдыран төрсёр сирём буквавлэ твэтрадь пумагашты тйшкы

-тишкы пыльэн-вочыкын шынзэн кэят.

— Санькаэм сирёш,—шыжгэтэ йукин Йаким маньы.—Аньят, тэнгэок вэл?

Стыопан цуц-цуц лыдын ынгылыш:
„Йаким Журвалёв йадэш, Йаким нээр хрэсэн ылэшят, колхозыш пырташ йадэш. Сэмйан вольык инвентарэм члвэнйи сирёш манам, кырылтёиштэок „У ёлёмйи“ колхозышты лйиш манам“.

— Йишнэ шэрлэ, когоэмэш. Сирёш худан сирёмбй дэ лыдаш куштылгы. Иргодым правлэнылан пуэм,—Стыопан маньы, сирёмашыбм кышанёиш-кыжы пиштыш.

Тылзё пёл логыц анчал шындыш, пёц йыдым шэргэл колтыш, ши валган сотыжыдон томавлэм, öльицэм сотэмдэрэл шындыш.

(Рушлагыц Зиновйэв С, сэрэн)

Н. Ньэкрасов

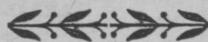
Салтакын аважы, Оринэ

Иангылышвлэ, шыжы йыдын,
Мэ охотныклен тйш толна:
Эртыш ин амалым вэрёш,
Тау йымы, миэн шона.
— Пуры вады, шогы папи!
Мам ойхырэн сылык шынзэт?
Ай, тён колышашым шанэт?
Шуок! ти шанымаш—такэш!
Аль тён токэт ойхы пырэн?
Попы—аньят мэнь ытарэм.
Йасы ойхыжым мэньланэм
Оринэжы пачы, шэишты:
— Лач канданш и вэт эргэмём
Мэнь ужтэлам: укэ ылы,
Блэ, колэн—амат палы,
Увэржят вэт укэ ылы,
Ужаш акли, манам ылы,
Эргём толынок шагальы.
Тёдым воксэшок колтёнйт..
Оринэжы эргёжылэ
Момоцажым шокшын олтэн,
Мэлэнавлам куэшт пукшэн,
Иван вёкы сусун анчэн!
Ты сусужы кытёк ылы:
Эргёжы цэрланэн толы:
Йыдым хурткэ пиш кахырэн,
Ош кёнцёкёштё вёр вэлэ.

— „Ави, мэнь парэмэм,“ — маньы,
Самынь поныш—парэм ёш кэрт;
Иван арня йасыланыш,
Вэс арняжым тырхэн ёш кэрт.
Попаш цэрнёш, шёп шёпланёш
Йычикят келэсэн ёш кэрт.
— Ты йардыман, йасы цэржы
Кышты эргэт тэрвэн пижын?
Шачын мэрдёк ылы гыцэ?
Оринэжы кёнёыл колтыш,
Тыргыжланэн тэнгэ маньы:
— Пиш цаткыды шу кан-кёлян,
Шу кид-йалан эргэм ылы!
Тыш, камисёш, ты ёрвэзым
Цэрэн анчаш пыртым годым,
Питьэргёицёиш анчаш толшы
Гэньэрал вэк пиш цудэйэн.
Тэвэш: ти цёртлык прэньавлэм
Иван ёшкэдшок намалын.
Упшё вэлэ парсын ганьы
Выльгыж лысткэ кайэш ылы..
Эчэят Оринэ тырлыш.
— Попы—ойхым, йасым шёры!
Ма эргётём пуштын вара,
Тён эргётёиц йадынат сэй?
— Мэньё палэш цацыдэлам,
Ти орлыкым вычыдэлам..
Иван мэньёиш со сэмалёш,
Пуры шайам вэлэ поныш,

Кэчбынь, кайын пйтыш, кошкыш..
 Шоткэ вэлэ тавардон розшт,
 Куды лошты ольэн кашты,
 Шүкшй пөртнэм олмыктылыы,
 Кавштавичым пичэн кашты,
 Дә сарай лөвәшым төрләш,
 Лөвәдәләш сөрән ылыы..
 Лыж кид-йаджы валэн бйш кә:
 Ик кәчәш колымжы анзыц
 Вазы, мбнгәшок кбньбильбй.
 Сәндәлбйкбй, шокшы кәчбйм
 Иван анчал сәрнәш ләктбй;
 Мбнь сагажы вара кәшбйм.
 Вольык пичбш ольән пырыш:
 Эдәм гань вольыкдон простыш;
 Пөртдон, әндон, момоцадон—
 Цблт остаткам простыән сәрнбш.
 Сәрән мычкы Иван кәшәт,
 Пиш шаналтән анчал колтыш:
 —„Тбньбй, простыы, сәрән, цэвәр,
 Мбнь изиэм годым тбньбйм
 Шuky сусун салалтәнәм!..
 Иван йукын мәгбрәлтбш..
 Корныгыцлә мыралтым йук
 Пиш тыгыран шактән колтыш,
 Кыцә кәрдәш йукшым лыктын,
 Иванат мыралтән колтыш:
 —„Лым ош агыл“.—пиш кахырыш,
 Хыргә йасын шүләштбильбй,
 Сирәм вбйкбй шыналт вазы!
 Иал йәжбнгжбй укә ганьы,
 Иалжы вблнбй шалгән ак кәрт,
 Вуйжым кымык вэлә сәкә.
 Ик цаш нәрбй мбнгәш толна..
 Жәпшбй—шокшы шошым кәчбй,

Шбжвбйк шишка, мыра ылыы.
 Пиш лүдбшбйн тбй йыд ваштшы
 Йасыланыш, кбрәдәльбй:
 Вара шамжы йамы, пйтбш;
 Колым анзыц со тбдбйлән
 Служба годшы бштбйлмәшвлә
 Кайыт тама: пиш шайлана,
 Мбнгәш-аньәш шолткә каштәш,
 Тбй выргәмвләм чий мола,
 Бштбйм шбйрә, йагылыләш,
 Со салтак мырывләм мыра,
 Кыргышталәш, тбргә, сасла,
 Со пичәлдон лучкә шиәш,
 Вәк пөртәт цилә рбшкәлтәш,
 Тыртнәа ганьы, пәл йал мычны
 Шалга, йал парнядон куза.
 Шыналт кәш... лүдбшбйн анча..
 Кымал вазы—пиш сарвала:
 „Вашә благородь! Вашә!..
 Ужам: когон йасылана.
 Мбнь Иванлан: вацок, маньым.
 Тырлыш, олмангәш вазы.
 —„Йымы, эргәм коды“—манын,
 Пиш сарвалән мбнь ыдылым.
 Ирок вара шамжы пырыш,
 Мбйләм ольән тәнгә маньы:
 —„Ави, простыы... ави, цэвәр..
 Тбнь эчә бшкәтәт кодыц!..
 Иван вбйкбй шыналт вазым,
 Мбньбй простышым, шывшальым..
 Икон анзылныш сартала
 Йылән, шылән, пйтән йөрбш..
 Шайа чбдбй, ойхы—әнбйр,
 Пындаштымы кәлгбй әнбйр!..
 (Пәршут П. сәрән.

Шкловский

Бэломорстрой

(ОЧЕРК)

Пәрви Российбйм тангыжан сәндә-
 лбйкәш шотлыдәлбйт.

Тынгәләок тбдбй и пйтән.

Лачокшымок йә: Шям тангыж улы
 дә, проливвлә дон питбйрән шбндбймбй,
 проливвләштбйжбй йәвлән пушкавлә
 шалгат. Фински дон Ботничәски
 заливлә ылыныт дә, тәлбйм кбйлмә-
 нбйт, кашташ йарыдымвлә линбйт. Лә-
 довитый окәанжы совсәмок иән ылы.

Тихий окәан.

Тихий окәан пиш мбндбйрнбй ылы.
 Тихий окәаныштат ивлә каштыт,
 тытбйрәвлә шалгат.

Российбйн худа тангыжвлә ылыныт

дә циләок шәпшәлә ылыныт.

Ләдовитый окәан вашт кән ат кәрдт.
 Пәрви, Россий ылымы годым, тбй окә-
 ан вашт иктәт тәл гач шалгыдә,
 вашт ләктбйн кәрдтә.

Ти Ләдовитый окәан Балтий та-
 нгыж гбйц совсәмок пасна ылы; Ләдо-
 витый окәанышкы кәйш гбйнь Сканди-
 навски полуостров йбйр тбшкбй сәр-
 нән кәмбйлә ылы.

Цилә Балтик тангыжым вашт ләк-
 тәш кәләш дә вады Атлантик окәан
 гач эчә кәмбйлә.

Шим тангыжат тынгәләок пасна ылы.

Тихий окәан дон Ләдовитый окә-

анжы Бэрингов пролив гач йогән ләкшй ивлә дон ушналтын ылын гынь вәлә.

Вашток кәмән корныжы тишәц гач нымаханьат укә ылын.

Рәкәвләштят йажожы укә ылын. Йыл Каспий таңгыжышкы йогән, Каспий таңгыжыгыбц ныгышкат ләктәш литә. Крузвләжй Йыл мычкы со вәд ваштарәшлә кәнйт.

Дньәпёр—анжаш гынь кого рәкә дә порогвлә тидым коктәш кырыныт. Кок рәкә ылын: күшыл Дньәпёр дә үл Дньәпёр.

Нинй пасна-пасна ылыныт; сәдйндонжок нымаланат йарыдәлөйт.

Сибирйштыш рәкәвлә шуку вәдән ылыныт, кымдавлә, кужывлә ылыныт дә ивлә лывәкй йогәнйт, ныгышкат ләктын кәртөдөм Ләдовитый окәнышкы пырәныт.

Цилә Российжок бимәл монгырышкыла шөндөм тома гань ылын. Ти тома нымахань айарымат ужтә, кызамат гань пиш йыкырикә, сөндөмбө ылын.

Октәвр рәволюци лимйкй тидым совсөмок вәс пачаш бштәнйт.

Дньәпростройым строймыкы кок Дньәпёр вәрәш иктй лин шөнзөй.

Балтик таңгыжат йажөмй: ләдоколвлә (им пыдыртышы йори пароходвлә) пә шәм бштән шалгәнйтат, Ләнингградски порт тәлымәт, кәнгйжымәт, и кыд мычкок пароходвлә каштын кәртөмбө ылын.

Ньэва рәкәм Марински сестьема гач Йыл дон дә Каспий таңгыж донжат тагынамок иктйшккй уштарымы.

А ти эртйшбө ик и дон бндәкш тйльзбштыжй Балтик таңгыж дон Бәлый таңгыжым иктйшккй уштарән шөндөмбө.

Картышкы анжалмыкы гынь, Ньэвам ужат, Ньэвагыц вара Ладожски йәрбөм, Ладожски йәр паштәк Свирь рәкәм, Свиргыц вара—Онъәжски йәрбөм.

Онъәжски йәр вәс монгырыштыжы — водораздәл (вәд айыртыш); тидбөгыц па кыла жы Вык-озәро лымән йәр ыләш. Тбө йәрбштыжй —годышты мазар кәчбө төнәр остров ылын.

Вык-озәро анзылны тыгыды йәрвлә эчә тамазарык ылыныт.

Вык-озәро шайылныжы Вык-рәкә ылын, тидбө тәлымәт кәнгйжымәт йогән; дә пиш чөнь йогән, тәлым шөкш гань пар тбө рәкә вйльнй шалгән, үшгыштбө шалгышы имнбгыбц пар ләктәш машанәт.

Тиштәкән, тамазар шуку тбөжәм и пәрви таңгыж ылын.

Ти йәрвләәт—тбө таңгыж гыц кодшывлә ылыт. Ти йәрвләм кбзбйт Бәломорски каналдон иктйшккй ужтарән шөндөмбө.

Ти каналышты—луагындәкш шльуз, луцкы плотинә, луаткоктбө вәд колтымвлә, нйльбө дамбы.

Дамбывлә йәрвлән вәдбөм тәмән-тәмән күшккй лүлтат.

Йәрвлә лөчән шбөцшбө ганьвлә тәмбн шөнзөбөйт, иктбө-вәсбштыбөдон пижбөбөйт, ушаналтыныт. Рәкәвлә сәк пөтәри тупынь вәкблә йогаш тбөнгәлөвбө; йогөвбө-йогөвәт, цәрнән колтөвбө.

Пиш шуку вәд погыныман вәр лин шөнзөй.

Нбльбө километр кыташ каналвләм кү кырыквләәш совсөмок угбөц бштбөмбө, капайымы. Онъәжски йәргыц ти каналышкыла Повәнчански шльузвлән кого ташкалтышвлә мычкы шбөмлү мөтр күкшбөцбшккй караблывлә кузат.

Каналым совсөмок угбөц дә у стәтыан стройымы.

Шльузвлән кого капкавләштөм дә шльузвлән сыралым йөнвләжбөм пунвләм бштбөмбө.

Каналын стәнбәвләжбөм рәжвләдон цаткыдәмдбөмбө; циләжбө 921 куб. мөтр рәжбөм ромы. Пасә рәжән плотинәвләм, совсөмок у констркциәнвләм бштбөмбө.

Пиш интөрьснбөй бәтонный стройы-машвлә улы.

Стройышашлык матөриалвләм вәрвләшток моныт.

Вәрвләштбө совсөмок у стәтыан стройәнбөйт, стройымаш у йөнвләм моныт.

Ошма вәдбөм вашт колта, торфат вәдбөм вашт колта дә тиштәт йөнбөм мон.

Ошма вблән торфым оптымыкы, торф вбләнжбө ошмам, ошма вбләнжбө эчәйт торфым,—тәвә тәнгәлә вашталтышла ланзын оптымаштәт ошма дон торфәт вәдбөм вашт ак кол-

тәп. Кыды дамбывләжым тәнгәләок тәвә стройәнйт.

Суэцки канал 164 километр кыташ ыләш, Панамски канал 81,3 километр кыташ.

Бәломорско-Балтийски вәйд корныжы 227 километр кытан ыләш.

Ти корным стройымаш пиш кого пәшә. Ти строймашын систәмьышкыжы Свирстройын кого соруажьывләжы пират; Свирстройжын каждыи плотынажок—патырланымаш дә научный открытыи ыләш.

Бәломорско-Балтийски вәйд корным закльучонныйвлә (пигырымаштыи урдым прәстунныквлә моло) стройәнйт. Пәшәжым ОГПУ вьктәрән шалгән. ОГПУ-н ровотныквлә ти стройымашым органьизуйышвлә ылыт. ОГПУ плотынам стройән вәләт агыл, стройымашдон әдәмвләжымәт тидыи совсәмок вашталтән, вәсывләәмдән.

Әдәмвлә цилә вәцынок толшывлә ылыт. Тиштәкән уголовный дьәлавлә гишән суйым махань шон әдәмвлә ылыныт, вредитэль-инжәнъәрвлә, шолывлә моло ылыныт. Ниньин кидтон тидывләм цилә стройымы, ниньи пәшәм пиш йажон йштәнйт. Сәдындон, ти стройымашкы Сольц тәнг толынат, ти стройыш әдәмвлә лымдон, ти закльучәнныйвлән лымдон, обрацәнъым тидыи лыктын, дә обрацәнъыжым „тәнгвлә“ манмы шамакдон тидыи тынгалын.

Каналым йыштымьыштыи жәп лошты ти әдәмвлә когон вашталтыныт,

вәсывәмьыныт. Каналым стройымашты тәвә тидыи сәк кожок, сәк цүдәйи мәнжок ылын. Каналым пиш когон кид-йал лүлтәлтмьидон йштәнйт.

Каналым стройымыштыи годым әдәмвлә у квалификацивләм плучайәнйт, у пәшәвләш тымәнъыныт дә бетоныквлә, подрывныквлә, геологвлә, гидротәхниквлә моло ниньи лынйт. Каналым прнъимайышы правитәәльствын камисшыи канал стройымашым пиш йажоәш лыктын.

Ти ик и дә йндәкш тьлзэи гачыжы Карәлиштыи тәлым, тайга дон тундраштыи тәлым әртәрымьы. Пишок нәлыи условивләштыи каналым капайымы, кү кырыквләм ромы, бетоным оптымы.

Бәломорский канал Балтийски таньж дон Ләдовитый океанм уштарән шьндән, Ләдовитый океан пароходвлә каштын кәртмьы Карски әкспәдици и йьдәок анчыкта. Сибирски рәкәвлән тынвләштыи кьзьит Архангәльски дон уштарымы ылыт.

„Симбирәковын“ походшы Владивосток дон Архангәлским уштарыш.

Днъәпростройым стройымаш, Бәломорско-Балтийский канал, кьзьит стройымы мәнмән у сооружәнъывлә СССР-ын таньжывләжым ик систәмьышкыи уштарат, мә таньжан дәржавы лиәлтынә.

Россий пьрткутанжы дон ймыл вәкылә айар гьц тупынь вәкылә стройымы ылын. Октябрьин, СССР лиәлтәт, сәндәлык айарәш шон колтыш.

.....

А. С. Давыдов-Сумский

Почотный грамоты.

(Очәрк)

Сәнтъ әбрь.

Шыкыи йыт шим партышдон мүләндым ләвәдын. Сола амала. Олицәштыи ньима йукат ак шакты. Сола советын томаштыжы вәлә йук шалга. Эртәшәт акли—тишкыи халык погынен. Тавак шыкыижы—ицкым хыть ишкыләи. Молныи лампын кого тылат тидым сотәмдәрән сьнгән ак кәрдт вәк. Тавак шыкыи лошты әдәмвлән тәрваньылмьыштәт шавынь вьдыштыи арашынәвлә кашмыла вәлә чучыт.

Марывлә цәрныдәок шыкыштәт, вәтывлә вырсат.

— Цәрнәмәдә!

— Шүләш акли!

— Вуйат каршта!..

— Вуй каршта гынь, вәсывлән куштылыгы!—Кәсын постол кашаргырак пандашан мары йори мыскылән манәш дә кышәнжыгьц роалтыш мьыньәрын тавак мәшәкшыи лыктәшәт, цилән колышты манынок сьгырә:

А—вот самосадкы!.. Свәзә, цаткыды... Күн намьысыжы укә гынь, толжы пьтйырыжы!..

Тижәкән сола совет вуйалатышы—Макаров кыньыл шагальы.

— Сола советын кого пләнумжым

пачылтмашеш шотләнә, — манын кәләс-
сыйш дә тыйжакәнок обфинотйәлән
бригадиржылән Гуцин тәглән шама-
кым пуш.

Груцин кужы кәпән, тошарак ли-
цән, кашар нэрән, кымлы и кытлаш-
тышы, — талашыдәок пөкәнжыгың кы-
нныльы, йаклакан нөжмө онгылашы-
жым ниялтыш дә раскыдын кәләсыйш:
Тәгвлә!

Марывлә шып тырлән шыңзәвө,
шүлым йукуыштат ак шакты, доклад-
чик вылкы оролән шыңдәнөйт.

— Тәгвлә... — бригадир эчәт кәлә-
сыйш — партын крайөвой Комитәтшын
дә крайөвой исполкомын постанов-
ләннөжы сәмьнь, кымшы кварталаш
финпланым сәнтьәбрь 20-шы кәчәш
тәмән ситәрөшәшлык ылына.

Пақыла докладчик попа:

— Сәльхоз налогым, страховкым,
самооблөжәнөйм дә зайом оксам срок
йактә түлән колтымынадон социали-
стичәски государствылан кәләсән
мыштыдымаш кого пользым мә йштәнә.

Тидын кыжгы йукуы кыштакән-
жы цытырәлтәшөк тынәләш вәк — сь-
гырә. Вәрәмән-вәрәмән мышкындаш
йәмдөлымөвләок кормәштән, күшкы
кидшым лүлтәл шыңдә дә эчәт вал-
тән колта. Шамаквләжәт шөкшы
кыртным молотдон шимө годым
тыл ипвлә шәпнөмөвләок ләктыт,
шыңзышывлә вуйышкы кәлгынок
вазалыт. Тидын паштәк, — срок йактә
ышләнөк түлән колташ дә йәльмәт
циләмок шывышын шөкташ сола совет-
лән палшыкәш шагалаш кәләш, — ман-
ым шамышты лачокок тәрвәнә.

— Кымшы кварталаш финпланым
лымөнок ти вәрәмәш тәмән шөкташ
илана цилә сәмьньок ситә. Ти шотыш-
сты мәнмән бөшкымнән шанымашна,
активностьна дә энтузиазмна вәлә
лижы, — манын бригадир шайажым
пөтәрөш.

— Докладчикгың күн ма йадашы-
жы улы — сола совет вуйлалтышы
Макаров марывләгың йадәш.

Ик-вың минут иктәт йукуым лыкшы
бөш лиәт, вуйлалтышы.

— Биньә кү попалташ шамакым
нәлнөжы? — манәш.

Ик минут нәрәш әртөшәт, төнгы-
гың 20 и кытлаш мылоөц кыңныльы
дә шамакым йады.

— Тәгвлә, мөнь сола советын члөн-

жы дә финармәйөц ылам, — куштыV-
гын, рашкыдын тидө тынәльы, — тә-
нә мөньым Красный армишкы нәльы-
вы. Мөнь кәрәк кынамат пәшәгың
кырылтәлам, пәшәм бөшкымөмөвләок
пыт кычән йштәнәм. Мөнь бөшкө
участкаштәм финплан тагачы кәчәш
40 процөнт дон ситәрөмө ыләш,
а сәнтьәбрын 15-шы кәчәшөжы ти-
дө 100 процөнтгә ситәрөмө лиәш,
манын кәләсәм.

Колышт доко, тәг, кыцә тынөын
фамәльөт — бригадир тидөгың йадәш.

— Рәбров — манәш тидөжы.

— Рәбров тәг, кыцә тынө ти
пәшәм видәт, финпланөдым тынө
кыцә тәмәш сөрәт, мәләннә тынө
әнәт, шайышт пуән кәрдат?

Рәбров кахыралтыш, изиш шанал
талыт шайышташ тынәльы.

— Пәшәм мөнь тәнгө видәм: пөйтә-
риок — токәм намал толмым ам вычы,
томагың томашкы бөшкө каштам,
хрәсәнвләм ынгылдарәм. Варажы —
пәшәм мөнь бөшкөтәм агыл, бригады-
омсомолөцвлә дә актив палшат: учитьл
комсомолөцвлә дә актив колхозниквлә
Кымшөшөжы — мә солам участкавлә-
әш пайыләннә, мәнмән кажнынан
бөшкымнән участкана улы, тидын
вөрө отвөтөйм намалына. Икжәк-
иктынә лошты кәнгәшән пәшәм видө-
нә, тишөц пасна түлөшывләжәт ма
улы түлөшәшлыкыштым циләгөок
срок йактә түлән колташ икжәк-
иктыштөдон кәнгәшәт. Вот тидөвлә
мөньын пәшә мөтодвләәм ылыт.

— Рәбров тәг, тынө бөшкөжы
циләок туләнәт?

— Мөнь иктынгыңәт анзыц..
Зайомәшәт вәк пәлшүдым пуаш ли-
нәм.

— Йара, пиш йара! — бригадир тидын
пулышыжым сөвәльәт.

— Рәбров тәг тынө ганьөтвлә
Красный армиштәт ударныквлә лит,
— манәш.

Бригадир хвалымашөш Рәбров
цөрөләнән колтыш дә сусун кәләсән
колтыш:

— Сола совет члөнөйм — Зайцөв
тәнгөм кәнгәшөмәшкы үжәм!

Бригадир эчәт тидым шагалтыш:
— Тырлай, Рәбров тәг, тырхалай?!
Тынө Зайцөвым кәнгәшөмәшкы үжәт?

— Маньә, Зайцөвым.

— А малын тынө лымөнок Зай-

пэвым үжәт?

— А сәбдіндон — Зайцев толкы активист ыләш дә тишәү пасна мән-мән соланавләжәт ик ганьок ылыт. Тымькйь бригадир Зайцев докыл сәрнәл шагальат:

— Зайцев тәг, колат? Тыньым кәнгәшәш үжәш, мам кәләсәт?—манәш.

Зайцев йал ыылкыжы шагальы, когонрак шүләлтшәт:

— Мынь кәнгәшымәшкы пижын ам кәрт,—маньы.

—Малын?

Зайцев кәнгәшымәшгыц карагаш шуку вирвләм мо, пыток отказыш. Тынә гыньәт, бригадир тидынгыц караг ыш шагал; Зайцев самынь попымыжым рашток анжыктән шоктышат, тидынгыц эчәт сәрәл йады:

— Зайцев тәг, кәнгәшымәшкы пижәш сөрәт әл агыт?

— Йара, сөрәм.

— А тыньжы кум үжәт?

— Зайцев йыргәцшы анжал сәрнәшәт:

— Пэтровым,—манын кәләсш.

Ик пәл дәш әртш тә укә пләну-мышты иктй кодтәок кәнгәшымәшкы пижәвы дә иргодым ирокок пәшәм ударны большәвыквләә кычаш лиәвы.

* * *

Пләнумгыц толшылаок Рэбров Гуртов коммунист докы пырыш. Ик-мазарак лимкы тишкы комсомоләцвләм, учительльым дә Р. К. И.-лән палшыш группыгыц кок ыдырәмәшым сыгырәл тольәвы. Рэбров ниньлән пләнумын рәшәнбыжым дә кәнгәшымәшкы ышкымын пижәш лимыжым кәләсэн пуш.

— Пәшәш цаткыдын кыцкәлтәш попаза...—тиды пачәшыжы кәләсш, —пәшәм анзылтән кәрдтшылән почотный грамотым пуаш сөрәвы... Мынь шанымаштәм, мә йәлгыц пачәшыжок ана кодт.

* * *

Ирок. Пылгомым пйцкәтә пылвлә ләвәдынт. Цәрнәдәок тыгыды йур вала. Корнышты арава лаксаквләш вишкыды льәвырә погынән шынзын.

Рэбров кыньблмыкыжы торок окна анзы кы ашкәдт мишәт, нәлын пәләштш:

— Вот вәт игәчәт маганьы!

Шыргыжым мышкат, тиды кәмжым чийш шынзы. Ти вэрәмән пөртшкы

комсомоләц Сәдов пырән шагальы.

— Пуры кәчы!—манәш,—кәш йәм-дыләт?

— Кәләш, Сәдов тәг... Тынь әл сәрнәләт тольыц?

— Кыды-тидыжы докы поспәйшым.

— Аль иктәж—лаштыкым моцат?

— Изиш улы... шукужы—окса укә, —манын попат.

Рэбров колмыжым эчәт сәрәл йады, тыгәнә отвәтшмокок колат вуйжым сәкәлтән шаналтән шагальы дә Рэбров шукужок өрын ыш шалгы. Тиды олма погыш агәнт дон тәгәчы попымыжым әшындырш. Агәнт олма шывшташ подрәтш пунажы, оксам анзыцок пуаш сөрә. Шывштым тәржымәт йажон пиштә. Окса ровотайаш вәр улы. Рэбров агәнтш үжәш Сәдовым поктыл колтыш. Олма шывшташ пыраш тиды рәшш.

Вэрәмә шукат ыш әртш. Рэбров тоны ышкәт турәш ылыш марывлә кудытын шынзәт.

— Ну, марывлә?... Кыцә шанәдә?... —тынәльы Рэбров,—оксам түләш кәләш вәт?...

— Кыцә акәл, түлымылә ылнәжы... —цйтәрлиок Касйан пәләштш, кидынтш йакшар картушыжым тодыштш.

— Окса ровотайашат вәр укә,—манәш Клим.

Тышәк Рэбров,—пәшә улы,—манәш.

— Маханьы?.. Кышты?... мынь тагыцәок кәнәм ылнәжы!..

— Мыньәт!

— Мыньәт!..

— Вот, пәшәлән циләнок мәлын ылыда.

— Цилән! Цилән!—марывлә маныт.

— Ну вот тынәжы мыньәт сусу ылам. Мынь тәләндә йажо пәшәм моам... Халашкы олма шывшташ... Шулды агыл, оксамат вычымыла агыл.

— Тиды йара... Мә согласын ылына.

— Тынә гынь агәнт токы кәдә, договорым ыштшдә, авансым—оксам нәлыдә.

Пөртш эчә кок мары пырәвы: имныдымы йогор дә акшак Сидыр.

— Малын мәнмә шүдәндә?

— Оксам поктылына, йогор кугуза.

— Кәрәк сәкәлтәт гыньәт, кызытш пуән ам кәрдт, ик урәмәт укә, ик әрнә, коктым вычалтәок ат кәрдт.

— Укә йогор кугуза... вычаш акли. Государствылан хозайства стро-

йымаш дә культур планым тәмән миәш окса пиш кәрәл. Сәдһиндон срок йактәок түлән колташ мә старайышашлык ылына.

— Тһнә гһнһәт, кышты мошаш вара!.. Иктәжыгың әрәлтәш лиәш ылгәцәт...

— Цилән тырлән шһнзәвһ. Йогорын положәнһжһ лачокок куштылгы агыл, тидһм цилән пәләт ылнәжһ дә палшән пуәнжһ вәлә ак кәрдтәп.

— Йара Йогор кугуза,—изиш лимык Рәбров кәләсһш,—кыцә гһнһәт һштәһнә.

Акшак Сидһрәт тһнәһльһ:

— Рәбров тән, колышт доко, тә мәгыһнә оксам тәргәдә, срокшы вәт әчә шотә...

— Шотә гһнһ ма?

— Мһнһ шанымаштәм, срок шотә гһнһ, тәргәш аккәл.

Рәбров тидһн ваштарәш йһрәлтһш вәлә дә кәләсһш:

— Әх, Сидһр кугуза, срокшым вәт тһ кәчһн түләш манын ак сирәп, срок кәчһ йактә түлән пһтәрәш манын сирәт.

— А мһләһнәм Фөдр Кузмич тәнә һш попы...

— Кыцә тидһ попән, шайышт пуәмә.

— Тидһ попыш,—хрәсәнвләгһң шуқырак оксам постарәш лижһ манын окладной листәш срокым шһндәт. Хрәсәнһһн окса укәжһм госуларствы пәлә, сәдһиндон срокым һштә. Срокәш түлән ат кәрдт—пәнһым түльһ... Вот тидһ мһләһнәм мам попыш.

— Так-так...—Рәбров маньһ,—кү вара тидһ Фөдр Кузмичжһ ыләш?

— Аль тидһмәт ат пәльһ... Ти лишнһ тәгәнһ әдәмжәт укәш вара... Вәрәмәштһжһ паровой вәкшһм молы урдышыш вара...

— Пәләһә мә: тидһ кулак ыләш Сидһр кугуза, тәнә агыл... Госуларствы тидһм һштәш ак шаны... Кулак мырым колышташ ак кәл, манын мһнһ тһләһнәт совәтһм пуәм.

* * *

15-шы сәнтябрьһн, ирок Рәбров һшкә пәшәжһләһ итогым лыкты. Вһлкжһ кәчһ айар вазальы машанәт, сусу лин тидһ йһрәлтһш. Шүдһ кымшы номыран квитациәш йакшар кырандашдон сирһш: 18963 тәһә дә 37 коп. әль кварталһнһн цланын 96, 2%

Тһнә гһнһәт сусун йһрәлтһмәшжһ кужышкок һш шывшылт. Тидһләһ сола совәт вуйлалтышын шайажы әшәш вазы, тидһ тәнәчһ вадәш оксам прһнмайымыжы годым Рәбровлан кәләсһш:

„Зайцәв 96,8%—һшкһ шоктән... Рәбров, тагачы вадәшкок погымәдһм шотлән анжал, ак ситһ гһнһ ит амалы! Улы-укә цилә активым йһрәт погән хрәсәнвләм ыңылдары, вәрәмәш кәрәк ма дә планәдһм тәмән шокты Рәбров вуйжым кычән ижһ шаналтән шһнзһ. Макаровын шайажым һыгыцәт мондән ак кәрдт.

„Махым ит пу... Тиштәкән сһнәт гһнһ, армиштәт сһнәш тһнәләт. Почотһнй грамотым тһнһок нәлшәшлык ылат!..“

Рәбровын ләпкәжәт пүжәлт кәш вәк. Госуларствылан вәрәмәш окса кәрәһһм тидһ пыт пәлә дә обшәствәнность анзылнат һшкә лһмжһм ләвәһртһмжһ тидһн пишок акшо. Һшкә сөрһмжһм дә йәһмәт ұжмжһм кәрәк мадә пәшәдонок анжыктән шоктынәжһ.

— Ну мам һштһшәш?—спискжһм шәргһштәш. Түлән шоктыдымы вәһ фамилийштһм тамазар пачаш лыдын ләкты... һнһн түлән кәрдмәшһштһмәт тамазар пачаш висыкәһһл анжыш.

Түләшжәт каждыштынок когон кодтә. Шамак толшы, Копровын 7 тәһә, Пәрцывын 3 тәһә, а Бәлуһнһн 40 копәк вәлә, тһнә гһнһәт циләгәок нәлшәш гһнһ пулә погына, 4 процент изиш вәлә укәрәк. Мам һштһмәлә? Кыцә постарән шоктымыла?

Рәбров тәнәләһ һшкжһмжһм тырыжмыжы вәлдһк тупшым пөкән тупәш тһкһләһ шһнзәт, вуйжым комдықырак кычышат, окһня вашт түгһ анжән шһндһш.

ольицә вәс вәһнһш пөрт окһняәш кузаш тһнәләшһ кәчһ йакшаргән вазалт шһнзһн. Ольицәштһ һшкәл лавыжмы йук шакта. Мһндһрнһ сола вуйыштыла ирокым су суәдһмәләок кһтөзһ түтүтшһм шакта-кһтөм пога.

Рәбров сола йукым колышт шһнзһмжһ лшты армишкһ кәмжһм әшһндәрһш. Тамазар и кыт мыккы колышташ тымәнһ шомы йарәтым солаәмһн һләм йукшы кодәш, тидһм йһләок колын ам кәрдт, манын тидһ шана. Һшыштыжы кһтөзһн түтүт йукшым горһстһн дон кәһәштәрә.

Кого казармашты красноармэйцывлә да красный командирвлә лошты бшкымжым ыламышәш бштә...

Йыләрәк нәнгәшәш ылнәжы!—тиды бшкә турәшйжы попа.—Тагачок ләктын кәйәм гыньәг, сусу вәлә линәм.

Тәгәлән шаныкалән шынзымжы лошты Рәбров бшәт цаклы, пөртбшккы Гуртов комунист пырән шагалы. Тиды Рәбровым пулышыжыгың сәвәләт:

— Мам когон тумайәт? Шукәшок агыл, армишкы кәйәт, ит ойхыры... Аль кәмәт ак шо?...—манәш.

Рәбров пөкәнжыгың кыньыл шагалы, кок кидшым йалаш кышәнвләшкыжы цикалын, сәдйрә мычкы мбнәш-аньәш ашкәд сәрнйш да Гуртов анзылан шагалы.

— Укә, Михала... Тынә ат пәлы, финплан мбнбн өртәм нәлын. 96,2% вәлә эчә тәмбимы вәт, а Зайцөвын тәнәчок 96,8% ылы. Тиды мәнмәм әртәрә вәт!

Гуртов тишәкән йбрәлтбш вәлә да попа:

— Ти гишән бшкымәдым тырыжат?... Эх, ма... со эчә мынь—мынь... Красныйшкы нәлбнит... Тәгәнә лыкгыңәт ләктәш йонбм мон ат кәрдт гынь, тынь магань командир лиәт вара?!

— Михала, палшән пуай... Пачәш бнәм кодт ылнәжы!

— Ну, йара, күгың күгың нәләшәт кодын?

— Имньидымбәләгың вәлә.

Гуртов ик минут жәп тумайал шалгалыат, пингыдын пәләштбш:

— Ит ойхыры, йонбм мона... „Прорыв“ тиды кого агыл, төрләнә.

— Кыцәлән?—манәш Рәбров, бшкәжы сынзәжымәт ак кымалты Гуртов вблкы оролән шбндән.

— Э-э, шүмбәлкә... Тәгәнә, нәлыңвләм вара сынәннә, тиды такәш вәлә. Тыләт тәвә мам бштәш вәрәштәш: обшый собранышты погы, түлбшбжым, түлбдымжым—циләм поктыкты. Отчотым бштәнә да...

— Тиды мәнмән процентнәм куштән ак шбндб вәт,—Рәбров пәләштән шагалы.

— Кыцә ак кушты!—Гуртов сыгырал колтыш.—Отчотный докладым бштәмкә вәлдбкок икжәк-иктблән палшымаш гишән вәспросым мә тәрвәтәнә.

Тиды социалистичәски мәтоддон (йондон) пәшәм бштбмәш акли ма? Йара тынь агыт гынь, ти пәшәм мбнәш бшкә вблкәм нәләм. Мам манат?

Рәбров куштылгәнок кәш.

— Лачок йә кадәмә путайән анжәнә,—манәш.

* * *

Кәчы шбцмәш вәд вәды рбмәлгән толы. Сола совәтбштб „молньи“ лампым чуктәвб. Пәнумышкы погыныш финармәйәцвлә йакшар хага лишкы погынен шагалынытат бшкә турәшбштб лыдыт:

Финфронтыштыш ударныйквләм лбмләштәрәнә:

1 Рәбров—109,6%.

2 Зайцөв—109,2%.

3 Пәтров—103,8%.

Сагажок вәс хага кәчә, тиштәкәнжы сирбимы: „Пачәш кодын кәшбвләлән намыс. Анзың кәшбвләгың примәрым нәлдә. Нбнбн тәмпышты большәвитски.“ Улбкыләжы лбмвлә кәят, финплан тәмбм процентбштбм 44 гың 78 йактә анжактымы.

— Вот Рәбров... Млойәц ылат!.. обфинотдйәлгың толшы бригадир попа.

— Кыцә тынь тишкәвәк шоктәнәт?.. Тымдәмә?...—Рәбров тәрвән пачәш кодшы Кирәй кәчәлтбн.

Рәбров тидын сага шынзәт, сусун тынгәлы:

— Тидбм бшкәтәм мбнәш бштбдәлам... цилә бригады. Пуән шоктыдымы имньидымб бәднәквләлән социалистичәски палшымашым бштәннә. Обшый собранышты цилә шайышт ынгылдарән шотымыкы оксам, кү мазары кәрдәш, күсбн йадна. Бәднәквлән түлән лимәшбштбм Гуртов бшкә вблкыжы нәлы. Пәтәри марывлә коктәшләнәвб, бнәжты пуәп ылы. Вара пәтәриок бшкә 20 тәнәм лыктын пушым да паштәкәм вәсбм ұжым... тбдәт 10 тәнәм лыктын пуш, вара кымшы... тәнгә ситәрбшнә... Түлбдымбвләжы шбргы пәшәшкы кән толын, күсбн нәлмб оксаштым пуаш лиәвб.

Нинбн шайашты әнәят эчәят шыпшылтәш ылы да вуйлалтышы Макаров ләшгәрбш.

— Ну, ситә! Шбцдә вәрбшкыдә,—маны тиды.

Ик-вбц минут әртбмбкы пәнум канәшбмәш пәшә итогвләжым колышты. Пәл цәш нәрбк әртбмбкы Рәбров стәл докы ләктбн, бшкә пәшәжы

гишан шайышт пуш.

Колыштэвй. Кыды-тидйжй бйньанэн бйш кэрдтэп, ййрэнк эртэрэвй. Тыннэ гйньят Рэбровын шайыштмашыжы шукужыланок шүмбйш витбйш. Шайа пйбтйм паштэк тэгү иктбйт тыржыдэок сбйгйрэл колтыш:

— Йара, мбйньят йориок тэгэ бйштэн анжэм!

„ Анзыкылашы вбйц кэчбй мычкышты, Рэбровын мэтодшым пашашкбй пыртэн погышашлык оксам цилэок постарэн шокташ“—манын кбйтбйк постановлэньбйм лыкмы паштэк стөл логбйц Гушин бригадир кбйньбйл шагалы. Портфельжбйгбйц почотный грамотым тидбй лыктат, вбйланжбй лбйбйм фамильбйм сирбйш дэ Рэбров докыла тэгэнь шамакдон кидшбйм вйктэлтбйш:

— Вот, Рэбров тйг, лачокок большэвйквлэлэок пашам видбймашэшэт

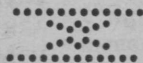
финансовый фронтышты сбйгаш маньнок кбйрэдэлмашэшэт плэнуум тбйлат почотым бйштэ! Тидбй тбйньбй!

Рэбров стөл анзыкы ашкэд миш. Бйрвэзбй шбйргбй пбйлбйшбйжбй хымацла йакшарга, шимбй, пбйсбй сбйзэвлэжбй тылшола йылат. Силян онжы цуцок шүлэлтбйшят, почотный грамотым кидбйшкбй кычыш. Вара йал докыла сэрнэл шагалын кидбйштбйш грамотыжым күшкбйрэк лүлтэлбйн тэгэ кэлэсбйш:

—Кодшы вбйц кэчбй мычкышты нбйлбймшбй кварталаштыш финпланым срок йактэок тэмбймаш вэрц пашам кычаш шамакым пуэм!

Грамотшым онгэшбйжбй кычышат, эчэ кэлэсбйш:

— Ти пумагадон бндэ армишкят кэн кэрдэм... Намыс агыл. Такэш пумага агыл—почотный грамоты!

Пэкпатыр

Солана.

Цэркбй вуйшты крэстбй агыл,—

Йакшар плак вольгыжэш;

Нэркэ вбйлнбй цэркбй агыл,—

Кого клубэт йбйр кайэш.

Блэн мышташ ош поп агыл,—

Радиоэт шайыштэш!

Анзык кэаш йымы агыл,—

Парты корным ажэдэш.

Охолыштыш икон агыл,—

Лэньинизм бйньанбймаш;

Шит кбйжбйц йэвантбйыл агыл,—

Лэньинизм—тымэньмаш.

Сола лошты цаг йук агыл,—

—Колхоз трактыр тургалта;

Иктбйн бйлмаш—бйлмаш агыл,—

Манман бйлмаш—колхозна.

Пбйлбйш шэлэш охлым агыл,—

Паша йукна мүгбйрэ;

Нэлбйм сбйгаш йымы агыл,

Вим ударнык цымыра.

Мә мільонын ылына.

Поэма.

Лэньин комсомоллан 15 и шомашэш.

I.

Шыжым,
йуран,
льавран жэпын
сола гыцэм айырлэн,
мынь тымэньаш
ләктын кэшым—
тупэш
пүштбїрэм сакэн...

— Эргым,
малын,
тынбы—кышкы?..
Мыньжы
кыцэ бїлбшаш?!

— Ави,
мыньбы—у корнышкы,
у пашалэн тымэньаш!

Рэволюци
лимбы йактэ
шуку
йасым тырхэннэ:
кбїлмэн,
кижэн,
качтэ,
шужэн,—
мә орланэн бїлэннэ.

Ави,
тынбы ит ойхыры,
бїндэ тошты
йашт йамэш:
Лэньин пачмы
у төр корны
сотэмдэрэн валгалтэш!

— Эргым кыцэ,
манмам кодэн,
мындбїр вэрбшкы кэйэт?..
Туан сола гыц айырлэн,
тынбы
кыцэ бїлалтэт?!

— Манман ганьы
нэзэр эдэм
пэрви
шуку йасланэн,

пайанвлалэн
пашаш бштэн—
со пүжвбдшым йоктарэн!

Тымэньашат
ирбк литэ,
пбцкэмбшэш кодынна,
шумбшкына
орлык витэн,
курым царгалт бїлэннэ.

Пайан эдэм
тытэвлалашты
нэчкэлалэн кушкыныт..
Мә ганьнажы,
паша лошты—
пүжалт-пүжалт труйэнбт!

Рэволюци
рашкалтамашэш
тошты орлык шїләнбш,
пачэш кодшы
сандалбкэш
Лэньин тылжы
чүкталт кэш!

Ббц мычашан
йакшар шбдбр
сотэмдэрэн валгалты,
млэндбї вблнбї—сандалык йбїр
Лэньин йукшы
мүгралты:

—Октябрь салым,
валгынзып ви—
курым мычкэш бїлбжы,*)
пролетарски
рэволюци
цила
мир мыч зарлбжы!

Ави,
тынбы,
цэвэр кодок,
цэвэр кодок—кбзбтэш!
Палымаш вэрц
мыдам пыток
кбрэдэлэш вэрэштэш!..

*) — Бїлбж кэш,

Туан äвäm
вйлкәм анчән,
сйнзävдшйм бштйльбй,
вургымла кидәмбйм кычән
эчә цыргә анчалы:

— Туан солаэтйм кодән,
тйньбй
кыцә кэйәт вәл?!
Эрйм,
мә гыцнә айырлән,
тйньбй
мәнмәм äштәт вәл?..

— Мә гыцнә айырла,-манын,
äви,
тйньбй ит шаны,
мбйньбй
тәмдәм äшбйш нälбйн
эчә толам,—
солашкы...

Сола мычкы
ашкәд ләктйм,
ййрйм-ййрвәш анчышым,
мбйжәрәмдон
вбйдбйләктйн,—
когорнышкы ванчышым.

II.

Когорны мыч сусуәмбйн
йыдал йала ашкәдәм,
(мбйньбй тйнәм
шарга кәмбйм
омынәшәт ужтәлам!).

Йуржы йурәш,
мардәж шишкә,
үштй толмым шижтәрә,
кәпәм мычкы
йур вбйд патька,
шүмбйш
писок витәрә!

Тәнә гбйньät,
мбйньбй тырхәм,—
пәрви
шукы тырхәннә:
пайан әдәм
мәнмәм царгән,—
вольык шотәш бйләннә...

Мә тәлбймät,
кәнбйжбймät,
пайанвлә вәрц мәрцәннә,
үштбйжбймät,
шокшыжымат—
мә шүмваштна цытәннә!

Нбйньбй,
мәнмән пүжвбйднәдон
мындырланән бйләнбйт,
лүдбйктәнбйт,
йымышгыдон,—
мәнмән шүнәм нбйгәнбйт.

Кымда
Россий мләндбй мычкы
труйыш халык парваләч,
ирбйк ужтә,
курым мычкы
сбйнзävдшйм йоктарән...

Тбй жәп әртбйш,
орлык пбйтбйш,—
төшты
йашток вашталты,
курым пүктән шалгыш шөргбйш
йал лбйвälән ташкалты!

Тау лижбй,
Ләнбйн тәнглән,
ирбйк корныш лыкмыжлан,
труйыш халык
твәтвәвлälән
соты корным пачмыжлан.
Эртбйш корным
äшбйндәрән,
мбйнь тымәнвәш ашкәдәм,
пälбймәшәм
пытөк шәрән,—
цилә пälәш тбйгälәм!..

III.

Когорныдон
ашкәдмәштәм
вуй йбйр
цилә шаналтәм,
йасын бйлбймвәжбйм äштән,
мбйнь шүмваштәм кәләсәм:

— Бйлбйм корны
пишок кужы,
мамат ат уж,
мам ат кол?!.

Мбйләм
кого палшык пушы
тидбй—

Ләнбйн комсомол!

У пәшälән
пыт тымәнвәш,
анцылны лийш тымдыш,
Марпәдтәхинкумыш кәәш—
мбйләм
корным әжәд пуш.

Сәдбйндонөк
пыт бйвбйртән,

сусуэмбн ашкөдәм,
цилә силаэмбм пиштән—
тымәнһ ләктәш
пыт пижәм!

Крөдәймәштә
пәшә лошты
Ләнһин ганһы тымәнһәш!
Пыцкәмбшым,
пәрвиш тоштым
пәлымәшдон йалт сәһәш!

IV.

Когорһыдон
кәмәм сәмбнһ,
вокзалышкы миән шом.
Пәшәш ләкшбә
кыткы сәмбнһ,
вокзал доһы—халык шаг.

Ләмтә ганһы
кбртнһи корһы
тбгбрләок цолгыжәш.
Уфа халаш
кәмбә корһы
мбндбр вәрбшкбә кайәш.

Пүштбрәмбм
кидәш кычән,
бияәт нәләш пырышым,
цәротышты
шалгән,
вычән,—
сүсләнәнөк тырхышым.

Шачмәм годшән
вокзал көргбм
мбнһбә пбтәрли ужам,—
күдон пиштбм
кого пөртбм
ик канәкәт уштәлам.

Вокзал көргбм,
кәчбә ганһы,
Ильич лампы валга лта,
Ләгһинбмөк
ужмәм ганһы,
шүмәм
пишөк бивбртә!

Вокзал көргбм
йбр аһчылтам,
шүмәм тамам кбчәләш;
тәвә,
Ләнһин *) мбнһ аһцылнәм,—
цилә шамәм
лүлтәлт ләш!
Ләнһин вблкбә
цыргә аһчән,
мбнһ,
вуйәм йбр шаналтәм:
— „Тбнһ аһчыктым
корһыш ваччән,
пәлымәшәм пыт лүлтәм!..“

Шукач бш ли,
мбләнәмәт
бияәт нәләш
цәрот шо,
кассыш
оксам түлбшбмәт,
аһчәм—
пойәзд толын шон.
Бияәтәмбм
кычышымат,
түгбә
ләктбн кыргыжым...
Йбрвәш
аһчән сәрнбшбмәт,
вагон көргбш пырышым.

*)— Портрәтшә
(Пбтәртбшбнһи лизш).

Вас. Патраш.

Альиков Пәтр.

„Пәтук сола
олма садан,
олма садан.
Ирәт, ваднәт,
шбйжвбк йук,
шбйжвбк йук“.

Ти мырым Пәтук сола „Красный
Путьловәц“ колхозыштыш бдбрик-
шбйвбвлә, әрвәтбввлә мырат. Ти мы-
ры такәш агыл. Пәтук солам аһчал

колтәтәт йбрвәш сады, пүшәһбә вә-
лә. Олыцә коқ вәлнбә пөрткутанвлә
мычкы рәдбн уәвлә шбндән кәмбә.
Токо кушкын шагалшы уәвләжбә пи-
шоқ солам олмыктат, солалан кы-
ным пуат. Шошым олмаву пәләдмбә
вәрәмәштбә, ти солашкы йәроплангбә
аһчал колтымыкы, жар-ош пәләдбш-
влә лошты спичкә коропка ганһ сурт-
влә вәлә кайнәштбә. Суртвляжбә

олым лэвәшәнвлә, агадон лэвәдмь-влә моло, трәндивләәт улы. Мол солаштыш ганьок пәрвиш ылымашын тиштәт кишәжы көрон эчә пәлдьбьрнә. Изиди, пыйырки портвлә улы. Тьдьбь сагаок кок йатажан, көргьжы моло маслянный крәскәдон чиялтьмән портвләәт шьбьнзәт. Йыл тьбьргьц Пәтук сола мьбьндьбьрнә агылат, купәц йьхәтвлә пәләт ылын--кышәц олмам нәләш кәләш. Ти солагьц шуку пәрви олмавләм шьвштәнбьт. Труйышы хрәсәнвләм шуку алталәнбьт. Ну йара тидьбь эртән, ти гишән сирәшәт ак кәл. Мьбьнәшөк кьбьзьбьтшьбь ылымашьбьм анчална. Шошым, пүшәнбь жаргаш, пәләдәш тьбьнәлмьбь вэрәмәштьбь анчалда йә. Кышкы анчалат цилә йьбьрвәш жарга, пәләдәш. Жар көвөрдон шошымәт циләмок лэвәдәш... Шьбьжьмжы садывләшкьбь анчалатат, йьбьрвәш, йакшаргын, сарын, жаргын олма вәлә кәчьбь. Изивлә, кьбьдәләш дә коговлә.

Сола йажо, курорт гань вәрьбьштьбь ыләшат вәлә вәт колхозньыквләәт здорова ылыт. Кушкын шагалшы бьдьбьрикшьбьвьвләм анчалда йә, пиш йажо цөвәр ылыт. Кужывлә. Розовый пәләдьбьш цьбьрәән шьбьргьбь мынышты вәлә, йьбьрәлтәлмьбь ваштылмы годьмышты мадыдал колта. Кәбьжь, тәл качәж тьбьнә пәшәм топлот бьштән каштытат, кәчәш йьлән йажоләнән вәлә йакшаргат. Пайан эдәмвлә, халашты пәрви бьшкә бьдьбьрвәлштьбьм айаран кәчьбь годым тьбьтә ак лыкәп ылын. „Чичәлгьбьмәш“ гьц лүдьбьнбьт. Пәтук сола бьдьбьрвәлән тидьбьм шайышт док, тьбьнбьм ваштыл ижы шьбьндәт.

— Кәчьбь айарәш, сады пәләдьбьш воздүхәш мә йажоләнәнә вәлә. Кәпнә цаткьдәмәш. Кого мөр гань цьбьрәнә йакшарга, — маньын попат. „Цьбьрә чичәлгьбьмәшгьц“ иктәт ак лүтәп, колхозышты шуку бьдьбьрвәлшөк ударньыцьбь ылыт.

Пүэргикшьбьвьвләм нәләшәш. Бьдьбьрвәлгьбьц ниньбь кодыт ма? Нинәт здорова ылыт. Салтак льбьм шоәшәт, ти солашты салтак гьц коды укә ганьок. Колхозышты нинәт йажон пәшәм бьштәт. Комсомольәц — Альиков Льоксандьрым нәлмәдә йә. Тидьбь бригадир ыләш. Махань пәшәшкьбь тидьбь ак шо? Йьбьрвәш шоәш! Йажо ударньык ыләш. Йажо тәг. Кәрәк

махань пәшәштәт палшән пуа. Тьбьн донәт совәтәйә. Когораквләгьц тьмәнәш, кәләш гьбьн бьшкәят тьмда. Бьдьбьрикшьбьвьвлә дә пүэргикшьбьвьвлә логьцәт у ылымәшәт у эдәмвләм кушта. У эдәмвләм бьштә. Тоштывләм вәштәләт.

Шошым вәләәт агыл, цилә вэрәмәнок колхозыштыш ылымәш йажо. Вәсәлә. Ик араш пәшә шьмьбьм бьбьртә. Кит йалым лүктәләш. Тошты годчы сирьбьшь Мопассан манмыла „кәрәк манат гьбьнәт, ылымәш йажоок“, — кәләсьбьмә. Тьбьнә гьбьнәт шошым дон кәбьжьшьбь ылымәшьбьм ньимат ак шо. Пәтук солашты ти вэрәмән процок йажо. Пәләдьбьш, жар ылымәштәш, шьбьжьбьк йук, — ниньбь цилә ылымәшьбьм сусуәмдәт. Кәбьжь вэрәмән ирок кьбьнбьләтәт, йьбьрвәш тыр. Ир йуалгын жаргы лошты цилә сәндәлбьк нүштьбьләмьбьлә вәлә чүчәш. Колхоз нырышкы ләктәт — кьлөвәр ныр йакшаргын кайын шалга, кәчьбь изиш кузалалмыкок мькш чонәштьбьләш тьбьнәләш. Колхоз нырышты изиди мардәжәшөк жар тагыжла, ыржа мадыдал, мадыдал колта. Ти нырым анчалатат, өрдьбьжьгьц сола анчалынок сусу лимьбьлә. „Махань йажо, вәсәлә ылымәш — тидьбьм анчәнжьбь гьбьнә пишөк йажо ылат“, — маньын шаналтымыла. Лачок малан вара колхоз ылымәш худа ыләш? Пәшә бьштәш тьмдымьгьц пасна ти ылымәш тошты эдәмьбьмок ушкы сәрә. Колхоз ылымәш вәрц кьбьрәдәләш, социальистьбьчәски собствәннстьбьм пәрәгәш тьмда. Бьлбьмәшьбьм тьбьнбьцок колхоз вәштәләт.

Альиков Пәтр Фөодорвичьбьм „Красный Путьловәц“ колхоз иши бьнәән, кого пәшәшкьбь, — колхоз кьбьләт оролаш шагалтән. Пиш кого пәшә, пиш кого цөшт. Кьбьләт оролаш шагалтымәшкьбь Альиков Пәтьбьр колхоз вольыкым оролән. Тидьбьн кьбьтьбьм годшән ышкавлә шьбьшәрбьмәт шукәмдәнбьт, бьшкәят төрләнәнбьт. Кьбьләт оролымәшты шуку йьтвлә эртәнбьт, оролывләм кохоз прәдсәдәтәльәт анчән каштын, тьбьнә гьбьнәт Альиков Пәтьбьр Фөодорвичьбьм амалымәшәш ньыгынамат, иктәт ужтәлыт. Бьшкә постыштыжы пыт шалгән.

Мәәт ти, шим пандашан, кьмда пулышан Альиковдон кытыраш тьбьнәлнә.

— Вара, колхоз пашада кызе кээ?
— манын йадна.

— Паша кээ... Мбнь тэвэ кызбт пыток пашам бштэн ам кэрт, — манын шалахай кидшым лүкталаш тгнальби, шалахай кидшы ак кузы.

— Ма вара линят?

— Тидым шайыштшаш гынь, кузы истори.

— Тынэ гынбат шайышт пуок.

— Тэнэ, молнамшыгыц ир шудышкы кэнбт. Ийуль 9-шы кэчын цилан кэн колтэнбт ылы. Солаэш папавла, мбнь ганьэм шонгыраквлä дэ брвэзбй влэ вэлэ кодыныт. Мбньбм колхоз кылät оролаш кодэнбт. Канбжым йыт кузы агыл, бшкэок пälэдä. Изиш рбмälгбшät, мбнь кылät орлош кэшбм. Кылät токо мишбмät, шайылыны сады кэквлä мырат. Пиш цэвэр вады. Трупкам иктым опышымат, кылät анзыкы, стэнбä тэrvэн тбкблälт шбнзбм... Шбнзбм лошты эртбш бלבмашэм ышышкы пырэн колтыш. Махань мбньбн пэрвиш бלבмашэм ылэш? Нэзэр сэмьйэш кушкынам. Вара 1900 ин дэйтвительнбй служвашкы нангэвб... Вара Йапоньышты... Манчжуриштбш сопквлä... Офицэрвлä шуку шинбт. Ку мәнмäm проста салтаквлäm дэ эчэ марыным шотэш пиштэнбт? Рушлагат прамой мышташ акли. Пиш когон мыскылэнбт. Сбнзäгбрät ваштылыт ылы... Вара эчэ гэрмань вырсы. Окопвлä. Пуль йук вэлэ. Тим пукшэн бלבшнä. Карпат кбрыквлäштб кбрэдäлмаш... Вара сыкыр күэшмбй вэр-йыдэт, кэчэт шокшы, пүжälт шбнзät, сэдок сыкырым күэштмблä. Тиштät офицэр йыхвлä... тиштät шит... Тэнэлä бלבмашэм бндэкш и салтак служваэш эртэн кэш... Вара рэволюци. Цилä сändäлбкнä пинбдэмаш тбнгальб... 1929 ин йбрваш колхзвлäm бштät. Колхозышкы трүкок мбнь шбм пыры. Ик иштб, 1930 ин вэлэ пырышым. Пырэнäm гынбат, мбнь цилä бלבмашбм шаналтэн пырэнäm, — манын Альиков шайышташ цäрнäl колтыш дэ трупкам пижыктбш.

— Ну, вот, тэнэлä шанэн шбнзбмэм годым кылät огол пичбй донытама цыдыр - цудыр шактэн колтыш.

„Ма, пи ма кыдалыштэш“ — манын шаналтальымат öльицä покшакы кыргыж лäктбм. Анчэм — нбл эдэм шалгалтат. Бшышкэм эльэктричэствы токлаок — „шолывлä“ ылыт — манмы шанымаш пырэн колтыш. Тбшäкок „краулым“ сбгбрäl колтышым. Ик кым гäнä сбгбрäl шоктышым, кылät оголбц шалахай вэцбн пичäl йук шактэн колтыш. Тбшäкск, шалахай пулышэм вуйта äзбрдон кок вэцбн пбзбрäl шбндбмблäок чучын колтыш. Пулы тбкнбш тама, — манын шаналтальымат, эчэ сбгбрäш тбнгальбм. Бшкэ ышыштэмжбй „кэрэк ма гынбат кылätбм пэргäш кэлэш, тиштб 200 путат утла киндб. Мүгбрөпät мбндбрнб агыл, тбштб пай, мү... Колхозныквлä нымдэок кодыт. Кэрэк мадä пэрэгäш“ — шанэм, бшкэ сэдок саслэм. Кидбшкэм анчал колтышым, парньавлä мычкы вбйр йога... Иакшаргы. Шокшы... Äшбдäрэм — шолывлä вбзбтбн сола мычкы кыргыжаш тбнгальвбвб. Бшкэжбй шалгэн шбм тырхы: вуй сäрнäl-сäрнäl кэäät, кэнвазым... „Йүкэш кыргыж мишнä, — манын ик папа шайышташ тбнгальб, — анчэнä, Альиков Пэтбй киälтä, „шолывлä“ манын саслаш цäцä. Кидшбгыц вбй йогэн шбнзбн. Вара токыжы нангэшнä“. Колхоз кылät тбкälмб агыл. Цилä тбрбсок кодын.

Колхоз бלבмаш у эдэмвлäm бштä. Бלבмаш вашталтымгыц пасна эдэмвлämät вашталта. Альиков Пэтр Фэодоревичбм нälдä йä. Тидб бшкбмжбмät, бלבмашбжбмät бжäläйбдэ, колхоз пурлыкым пэрэгэн.

Кызбт Альиков П. Ф. төрләнэн. Колхоз погынымашты кылätбм, бшкбмжбм бжäläйбдэок пэрэгбм гишан йасыланымыжы гачэн кок тблзаш пашä тärжбм пуаш бштэвбй. Прэмим ик костбумым нälбн пуэнбт дэ Кырык-Мары райисполком 200 тängäm Альиковлан пуэн.

Цэштдон пашä бштбш колхозныквлä Альиков гбц примэрбм нälдä.

Пэтук сола, Микрäk сола совэт.

Октябрь 1933 г.

Тошты привичкы

„Иак шар Май“ лыман колхозышты икуагдым вольык питырым пичы укэ ылын. Колхозныквлä икуагдым им-нвивлэштём тонан-тонок ачэнбйт.

Икәнäk, шыжы кэчын вадэш, колхоз-ныквлä погынымашышты вольыклан кормым (качышым) пайылым гишан попэвй. Попымышты паштэк тэгэнх постановльэньым лыктэвй.

„Имны дон ышкаллан шудым ик элтэм рэдй, олымым ик носилкэ рэдй, шалдыра әрвäm ик мустинам, тыгыды әрвäm ик мәшакбим кэчй ййдэ колхоз ампичыгыц нäläш.“

Шайыл оголышты шынчышы колхознык Тарзан Вольо тэгэнх пынзалтыш лыкмылан когон сусу ли, бшкэ турэшйжы, йывырт цылик йыралтышät, кужы кидшым андыкыла, кым тонгылагач анзылыны шынзышы Эшмäk Кузьма токыла, виктälтэн анчыш. Виктälтэмбжы годым бшкбимжын кужы кидшым анчалы. „Ти кужы кидэмдон пүлэ элтälэн нälын кәрдäm. тәмдäm чиктэм вот“, манмыла чучы. Бшкэ турэшйжы изи брвэзбälä йыралтälын, кэсын гань изи йыштыкä пандашыжым ныйältäl колтыш.

Вольо сага сынчыш мары, Тыхын сомок, Вольон кид виктэмжым цаклышат, сагаш марыжылан попа:

— Анчок, иктэт, шонг вуйыштыжок Оринäm цывэштйл шынцä, маднэжй, манэш.

Вэс марыжы:

— Анчы, мадын ит шынцы, Йогорлан кэлэсэм вэт—йырэн попа, шутыам бштä.

— Тырын шынзбйдок, Оринädä мбäläm ак кэл. Мбнх Микитäгыц тавакшым нälнэм ылы, —маньы дä—Микитä, кадай ик-кок кәнäk шывшылаш... —маньы.

Вольо хыть кынамат ампичыш вольык кормылан йäl гыц анзыц мйаш талаша. Кэчын эчэ кузаш цадымыжат ак пälдбрнбй, шбдбрвлäät йамын ак шозп, Волон арава йукшы ир тырын лычыргэ шактаат. Тидй Вольо колхоз ампичыш вольык кәрмылан йälгыц анзыц мйаш талаша.

Ампичыш миэн шоэшät, брдангышй йукшыдон ампичы оролым сыгырälлэш. Сыгырälмбй йукшы лач сола вуй капка пачылтмы йуклаок чучэш:

— Эй, кынбälдä, мам амалэдä —манэш.

Вольон йукэш шижын, олым логыц ампичы оролы кынбälлэш. Ампичы оролы амалэн кэмбжым бнэжбй пälдбртбй ылы гынбät, сбнзäшкбжбй анчалыат, оролын амалэн кэмбжым Вольо төрök пälбш. Акситшбжбй пандашышкажат эчэ олымвлä шыралт шынзынбйт. Оролы пингыдбй омдон амалымым нинät анчыктат. Вольон брдангышй йукэш шижшй, ампичы оролы ом логыц кынбäl шагальат, вйяг шотым йукшыдон:

— Тиштй ылам!—маньы.

Ти йукшым öрдбж гыц колыштмыкыжы, эдэм йукэшät ат пиштй, капка пачылтэш машанэт.

— Ма чотымаш ир каштат вара? Шывшылашэт укэ?—манэш.

Колхоз ампичы оролы гань эдэмлән пуаш тавакым агыл, ик рэдбшты тамамат Вольо мон лыктэш. Тидй тавактэ ныйгынамат ак каш. Тавак пуэн вольык кормымат шукуракым нälын кәрдэш. Йäl ак ужэп вэт. Коктынок ылыт. Оролыжат тос ылэш.

Вольо оролыжат тавакым пуш, бшкэжбй тбй нүжвэц имнбжым сәрäl шагалтышат, шудым, әрвäm, опташ тынгалыбй. Мыж вэлэ шүлälтä дä оролы выкбй, тбдбй анча машанэн, йывырт анчалэш. Ик мәгälыштбй ик возым бшкэ вольык „нормыжым“ оптэн шындыш. Оролы, Вольон „норман“ возышкыжы анчалыат, вуйжым вэлэ брзälбй:

—Толмэт ййдэ тбнх утла шукуым со нәнэт—манэш.

— Собранышты кэлэсым статьян нормыдон вэлэ нälämбш: ик элтэм шуды, ик мустина әрвä, ик мәшак тыгыды әрвä...

— Нормым вэлэ нäläштä, элтэмвлäэтшй тбнхын пиш коговлä, анчалыма!...

Бшкэжбй тавакшым выжгэ шывшыл колта, лудикä шыкшым лыктэш. Вара-

эш вэс цигаркәм пѣтѣрэн кодаш пугамам кышкэдәш тѣнғалы.

— Тавакәтшѣм изиш кодәмә,—маньы.

Токижи шывштән мимѣк, кормыжым Вольо вольыкшылан ак пукшы, сарай вуйыш, тыр вәрѣш опта. Анзыкылаэш пәрэгә. Вольон каждый кәчѣн шывштән мимѣ кормыжи, йәлѣн дон тәнғәштәрѣмлә гѣнь, ик канәк кандым нормыжок кым кәчәш ситә. Тидәт эчә Вольолан чѣдѣлә чучәш.

— Погынымашты тыгыды әрвәм ик мәшәкѣм нәләш бѣштәвѣ. Вәт мәшәкшѣ сакой статъан улы: изиәт, когоат. Тәвә мѣнь кѣзѣт кок мәшәкѣм нәнғәм, ма тидѣ мәшәквлә гыцә? Лач үшкүж мыны ганьвлә вәл. Лукрѣйәлән кого мәшәквләм ыргаш шүдәш попаза. Тѣнғә йәла хударак--аравашты шѣнзѣ-мәштѣжѣ тумамай.

Иргодәшәт тәнгәок әмпичѣш ир миш. Тагачы, үшкүж мыны гань мәшәквлә вәрәш түшәк шѣргѣ гань мәшәквләм нәлѣн миән. Мәшәкѣшкѣжѣ когон оптән шѣндәят, аравашкыжат цуц-цуц лүктәл пиштә.

Вольон когон шывштымжым колхозныквлә цкләнѣт. „Оролы дон коктын ик ышын ак бѣштәп вәл?“--манын тумайәнѣт. Нѣнѣ ик колхозныкѣм оролаш бѣштәнѣт. Укә. Вольо оролы дон ик ышын ак бѣштѣ. Кормым нормыдон нәләш гѣньәт, йәл гань ак нәл. Тидѣн бѣшкѣмжѣн нормыжи улы. Шуды әлтәмвләжѣм ужмыкәт, кок әрдәбимәт өрмѣ парәтдон сәвәл колтәт. Әлтәмвләжѣ кок плас ара гань лит. Мәшәкѣшкѣжѣ иктә лу пуд пѣрцѣ пыра.

— Вольолан кәләсәш кәләш, кормым тидѣ вуйсәрә бѣнжѣ шывшты. Шошым толмәшәш тидѣ цилә кормыңам пѣтәрә. Имнѣвләнәлән пукшашнаат нѣмат ак кот лиәш. Икиәш-нәмәт шагалән—үдән ана кәрт лиәш, —попат погынен шагалшы колхозныквлә.

— Тәнғә агыл. Кѣзѣтәш нѣмат нопаш ак кәл. Сомок, иргодым цилән иррәк әмпичѣш толда. Мә цилән ик вәрәш әрвәм-шудым нәнғәнә. Вольо опташ тѣнғәләшәт, мә тидѣм иктәма пәшәш сѣгѣрәл нәлѣнә—маньы Лавал Сомок.

Иргодым ирок Вольо толмәшәш,

әмпичѣш иктә шѣм колхознык толыныт. Ик 10 минут нәрѣк лимѣк, Вольоат толы.

— Ма, нинѣм тәнғә ир поктыл толын? Нѣгынамат тәнғә ир ак толәп ылы, —тидѣ шаналтыш.

Вольо толмым иктәт бѣш анчаләп. Колхозныквлә оптән пѣтәрәнѣт. Цилән ик нәрѣн оптәнѣт. Вольоат опташ шагалы. Колхозныквлә, тидѣм ужәвәт, токышты сѣгѣрәл нәлѣвѣ.

Вольо, мәшәкшѣм шушат, колхозныквлә докы кәш.

— Тьотѣ ти капнашты маньар пуд пѣрцѣ ләктәш? Эчә ти арашты маньар пуд шуды ләктәш? Тѣнь когорак әдәм ылат, пәләт, кәләсѣ. Кышкәвәк пукшашна ти ара шуды ситә вәл?—манын-манын Вольом йадыт.

— Шошымыш ләләмәшкѣ ситә. Анчәмәдә эчә цәләокыш арадажат. Кәчәш пәл лудым пукшәт гѣньәт, шошымыш ләкмәшкѣ йажонок ситә, —попа Вольо.

Шуки ышышты висѣкәлән шалгәвѣ, маньар пуд ләктәш, кышкәвәк ситә. Йори бѣжѣмләвѣ. Нинѣ тумайән шалгым лошты Лавал Сомок капна шайыц йѣвѣрт Вольон мәшәкшѣ токи кыргыжи. Висә тоны кишѣ кым пудан кү маклакам Вольон мәшәкшѣ, тыгыды әрвә лошкы пиштән кодыш. Колхозныквлә, шайаштым пѣтәрәвәт, возышты докы кәвѣ. Вольоат ик возы әрвәм оптыш дә, тыгыды әрвә мәшәкшѣм тәмѣш. Вара араваш пиштәш лүктәлѣ. Лүктәш цаца, ак кәрт. Силажи ак нәл.

— Ма вара тәгәнѣ? Молнам куштылгын лүктәл пиштәш лиәш ылы. К ѣ з ѣ т ш ѣ ма нәлѣ? Әрвәжѣ лывыргырак гѣнь вәлә?

Ордѣштѣ колхозныквлә пәлдѣртѣдѣмлә анчән шалгат. Вуйта, Вольон цѣркѣнѣмжѣм акат ужәп.

— Анчок, мәшәкшѣмәт лүктәл ак сѣнгѣ. Бѣшкә эчә погынымашты Ори-нәм цѣвәштѣл шѣнзә, йѣрә Лавал Сомок.

Колхозныквлә цилән ваштылыт. —Әлдәй, пиштән пуәнә-попа Сомок. Кок колхознык кәвәт. Вольолан мәшәкшѣм араваш пѣштән пуәвѣ. Вара иквәрәш токышты кәвѣ.

Токижи мишәт, Вольо мәшәкшѣ-

гыц арвәжым йәстәрәш шагальы. Мәшәкшбй гыц арвәм пачкал колтыш, арвә йарәлә мәшәкгыц кым пудан кұ маклакам пачкал колтыш. Пиш когон орланән колтыш. Иәл ылгәүбй, пиш кого намыс ылы.

Тәйнәмшән Вольо йәлгыц аңгыц

әмпичыш бш тол. Со йәл сага вәлә миш. Кормымат йәлгыц шукум опташ цәрнбш. Мәшәкшбймәт тыгыды арвә опташ изиракым нәлыбй. Арвәжбймәт йәл нәрбикок опташ тәнгәлыбй.

21X-33

Литъэратур пәшә

Пәшәнәм йәжоэмдәнә.

Тилошты 5-6 октябрийн Горький алашты крайыштыш пиштьәльвлән кого совещаньы ылы. Ти совещаньышты крайыштыш литъэратур пәшәм тәшлән анжен ләкмбй, үгыц бштышйшылык пәшәвләм анжыктән пумы.

Ти пәүтлбмнә статьям пльәнумын итогыш шотәш колтәнә.

Сылнбй литэратуры организацывлән пәшәштбйм вәс пачаш бштымәш гишән, у корныдон колтымаш гишән рәшәнбйм партын ЦК-жы лыктын гынь, йәк-пәләк шон. Тбй годшән Совет сойузын льитъэратуржы, дә тбй шотышты Горький крайынат, марынат, когон кушкын колтән, анзылтән.

Мәнмән крайнан литъэратурым анжалшаш. Когон кушкын кәмәшбжбй анжен кайәш. Пәрвиш дорцын произвәдъәнбйвләм пәүтләнлыкмаш тамазар гәнәк шукәмбйн. ЦК-ан рәшәнбй йәктә, нбй иштбй, мәнмән крайнан цәнтбйрбштыбй циләжбй 8 литъэратурнбй сборникбйм вәлә лыкмы. Тбйләү варажы йәк-пәләкбштыбй, 24 йиш кнбйгәм лыкмы. Крайыштыш сылнбй льитъэратуран „Натиск“ журналышты 59 автор пәүтләлтбйнбйт, нинбй лошты 32 авторжы сәк пбйтәри вәлә пәүтләлтбйнбйт. Ровочыйвлә логыц, колхозныквлә логыц пиштьәль кадырвлә пүлә шукәмбйнбйт.

Кырык мары районыштыш льитъэратурым нәлшәш гыньәт, анзылты-машна когон пәлдбйрнә: льитъэратурна шотшыдонат, качествбй (идьәйжбй) до-нат кушкын колтән. „У сәм“ журнал йбйр пиштьәль кадрвлә кушкыт, у кнбйгәвләм лыкмаштат участвуйат (Альманах), газәтвләштбй ровотайат моло.

Кәрәк тбнгә гыньәт, шотшы донок вәлә льитъэратурын кого рольжы ак рәшәлт. Горьковски крайын льитъэратуржы, цилә советски литъэратуры ганьок, мльион труйыш халыквләм

социальизм шамдон воспитывайышашлык ыләш, социальизм стройы-машым сйлнбй (художественный). Образвләдон тбдбй анжыктышашлык ыләш, мә бйлбмнә жәпбйн ылшы тбй-пичный әдәмвләм, мол гыцшәт анзыц, ровочый классын дә колхоз хрәсәнбйвлән сәк пәрәдовбй борәцвләжбйм тбдбй анжыктән пушашлык ыләш, — кыцә нинбй у бйлбмәш вәрц крәдәлыбйт, сәндәлыкбйн цббрәжбйм нинбй кыцә вашталтат, — тбгыр вашт кайыктым-лаок анжыктән пумыла. Мәнмән льитъэратурынам ти вәц анжалшаш гынь, кого ситбдбймәшвләм мә ужына. Пбйтәриш пәтыльәткбштыбй Горьковский крайна вашталтмаш дон мәнмән пиштьәльвлән произвәдъәнбй-вләштбйм анжалына гынь, нинбй лошты кого йонгым (пробәлым) ужына; мәнмән пиштьәльвләнә бйлбмәшгбй-цын когон пачәш киән кодыныт.

Мәнмән крайна совет сойузын сәк кого промышльәннбй цәнтбйр лин. Мә донына машинә стройым гигант-влә улы: Автозавод, Сормовы, станоквләм стройымы дә дизәльвләм бштыбмбй заводвлә. Пишок кого прәд-прыйәтывләм стройымы: „Балахнаштыш пумага кобинатым, Чәрнорәчәнски химкомбинатым, Лопатьистройым мо-ло. Мол фабриквләм, заводвләм та-мазар лум бштыбмбй. Кого шбйргбй хозәйствына улы. Сола хозәйствынам анжалшаш гыньәт, пиш кого анзылты-машвләм, сбнгбймәшвләм бштыбмбй. Нәзәр дә срднбйк хрәсәнбйвлә пәл-жәт угла колхозышты ылыт. 50 нә-

рбик машина трактр станцивлä улы. Культур пашаштат, Ылымаш сэмбштат (быт) кэлэсэнат мыштыдымы когон анзыләннә: у алавләм, посёлквләм, томавләм, клубвләм моло стройымы.

Большевик партын төр виктәрән шалгымашеш лишы ти кого сьнгы-машвлä мәнмән Горьковский крайна сьнлбй литьтэратурышты пиш чьдбй анчыктымы. Мәнмән крайыштыш руш писатэльвлä гьнь эчэ сирәнбйт манаш лиэш. Сирымаштбй сьнлбй шотдон пиш йажоок агыл гьньбат, эртбш иак пөлäkьштбй, кок иштбй, пүлä кньигäвлäm нинбй лыктыныт: „Как вырастает новь“ (Кочинбйн очөрквлä), „Прекрасная жисть“ (Штатновын, роман), „Тарабора“ (тбдбйнок, повесть), „Записки колхозника“ (Шестериновын, поэма), „Низина“ (Корнеевын, повесть) дä молывлääт. Соасла марывлääт, удмуртвлääт пүлä анзыләнбйт. Марыным, айыртәмбйнжок, кырык мары литьтэратурым, нälбнä гьнь, мä чьдбй лыктынна.

„У сэм“ журналым шотлышаш агыл гьнь, кньигäвлäm мä пиш чьдбй лылтынна („Вурсы мардэж“, „Комсомол бдбй“, „Октябрь“ поэмбй, „Альманах“ дä молат). Пишок чьдбй вэт. Дä ти сирбмвлäжät эчэ колхозвлән тэнгэчшбй кэчбштбйм анжыктым. Колхозвлä цаткыдэммбй гишән, колхозньыквлä труйвам дä бшкэ пурлыкштым (собственностыым) у статьян анжымаш гишән мәнмән литьтэратурыштына анжыктымы агыл. Колхоз пашаштбш йажо гөройв лäm мä эчэ анжыктыдэлына. Совхозывлä дä машина-трактор станцивлä совсөмок анжыктымы агыләп. Партын рольжы чьдбй анчыктымы. Сола хозайствам социализм корньшкы ваштымашты полнотодьөлвлән рольым викок анжыктымы агыл.

Мәнмән крайна аграрно-индустриальнбйгьц индустриально-аграрнбйшкы сәрнälт кән. Тьнгэ гьньбат, индустрим анжыктымаш ук э ганьок. Горьковский крайыштыш писатэльвлä ти пашаштбй когон пачеш кодыныт. Марывлäm нälшаш гьньбй нинбй эчэят когон пачышты ылыт. Лопатинострой сирбмбй агыл, шьргбй пашәм мондымы, Маргрөсбшкбй иктät мишбй укэ. Крайыштыш мол гигант-

влäm нälшаш гьнь, нинбйвлä гишәнжбй ньимат эчэ сирбмбй агыл. Ударньик ровочбйвлäm, инжөнбйрвлäm, ударьник колхозньыквлäm, хозайствы пашәм, парты пашәм виктәрән шалгышывлäm литьтэратурыштына мä эчэ анчыктыдэлна.

Драматурги пашаштат литьтэратурина когон пачеш кодын. Сола тьтэатрвлälән, драмкружоквлälән пйэсбйм пуэн ана кәрд, путэлна ганьок. Кырык мары тьтэатырым нälшаш гьнь, тбдбйн марла пйэсвлäжбй, мол йбл-мбйвлäгьц сәрбмвлäгьц пасна укэ ганьок.

Бйрвэзбйвлäлык кньигäвлä гишән эчэ кэлэсбдэ акли. Тиштäkөн мәнмäm йажонок вырсаш кэлэш. Кырык мары лошты кньигäвлäm (марлавлäm) сэк когон лыдшывлäжбй бйрвэзбйвлä, токо кушкын шагалшывлä ылыт, сэдбйндонөк бйрвэзбйвлälән кньигäвлäm лыкмаш кого пашәеш шотлалтшашлык.

Горьковский крайыштыш литьтэратури гишән кбйтбкьнжбй тэвэ мам кэлэсбдэ акли: шотшьдонат, качествбй донжат кушкына гьньбат, мәнмән сьнлбй литьтэратурина социализм стройымаш практикбйгьц пүлä пачеш киэн кодын, труйыш халыквлән культурнбй тэргбмашбшштбйлән ситälыкынок йарал лин шоктән ак кәрд.

Кырайыштышна литьтэратурым, тбй шотышток, кырык марын литьтэратурым, лүлтäl колташ манын мälәннә шуку пашәм бшташ кэлэш. Лбмбйнжок тэвэ мавлäm бшташ вәрештәш;

Цилä писатэльвлäок бшкбмбшштбйн пашаштбйм социализмбйм стройымашдон цат уштарән мишашлык ылыт. Тьнäm вэлэ литьтэратурышты пачеш кодмаш ак ли лиэш. Сэдбй гишән мәнмән писатэльвлäm творчэски командьировкывлäшкбй колташ кэлэш. Кырайыштыш, областыштыш, районыштыш пашәм виктәрән шалгышы ровотньыквлä дон, прэдпирйätивлäm виктәрбшбй ровотньыквлä дон писатэльвлäm вәш-вәш бшташ кэлэш. Кырык-Мары районыштына кбзбйт йактэ тидбйвлä укэ ылыныт. Шамак толшы, тэнгэ, ик кырык мары писатэльбат творчэски командьировкышкы колтымы агыл.

Критыкбй пашәм пыт виангдәрән колташ кэлэш. Попашат намыс: Кы-

рык-Мары районыштына кызыт йактэ ик писательбимат, ик поэтбимат, ик кого произвэдэньбимат критыкуйым агыл. Кызыт йактэ пэцэтлалтшы критычески статьявлэм сэрйозный критыкэш писательвлэм тымдыш критыкэш шотлаш акли. Ти „критыквлэ“ писательбим лъавёртэш манмыла вэлэ сирэнбят: критыкуйым проивэдэньбшты худавлэм вэлэ кычялбнбят, пыргэдбнбят, йажовляжбим, ылыныт гынбят, йори ачыктыдэлбят, өрдбжэш кодэнбят. Критыкбн цэльжбят вэт - лъавёртбмаш агыл, писательбн йажожымат, худажымат анжыкташ, тбдблэн төрлэнбшжб корным ажэдбш, тбдбм воспитывайаш.

Мәнмән, айыртэмбнжок кырык марывлэн, сэк шуки писательвлэжок токо тбнгалшбвдб, угбц тбнгалшбвлэ ылыт. Нинбм сирбш тымдэн шоктышашланэн творчески дыскуссивлэм бштбш кэлэш. Анзыкылажы каждый тбнгалшб писательбн произвэдэньбжбим кружокышты лыдын тбшлэн лакмблб, вара ижб пэцэтбшкб пуаш кэлэш.

Мәнмән сирбмвлэнбм лыдшывлэ кыцэ лыдыт, махань сирмбшбим худаэш лыктыт, маханьым йажоэш, мб, писательвлэ, нымат ана палб. Сбнлб лытьэратурым лыдшывлэ дон (Читатбвлэ дон) писательвлэм тавыкын-тавыкын икарэш постараш кэлэш. Тбнбм вэлэ бшкбмнбн сирбмвлэн йажо-худаштым палэн шон кэрдбнб, сбнлб лытьэратурына халык

лошкы лачокшымок кэрал статьяш шэрлэш тбнгалэш.

Кружок пбшб Кырык-Мары районыштына кызыт йактэ худан кэн, нымахань пбшбмат бштбмб агыл. Бштбм кружоквлэ лач пумагаэшок вэлэ кодыныт, азыкыжым пбшб тбнгэлб кэшашлык агыл. Каждый кружокэш пасна писательбим пбшб вктбрбш шагалташ кэлэш. Литкружокышты шалгышывлэжб бшкбмбштбн пбшбштбм колхозывлэшкб, прэдпрйбтиввлэшкб лыкшашлык ылыт, социализм строймашдон уштарышты. Газэтвлээш лыстраничкбвлэм бштбш нинбвлээш кружокыштышвлэнбим йаралвлэжбим пэцэтлэш кэлэш, дб консультацим бштбмблб.

„У сэм“ журналышты писательвлэм тымдым отдэдым бштбш кэлэш, писательвлэн произвэдэньбим тбшлэш кэлэш.

Кырык-Мары издатбльствэш писательбн кабинэтбим бштбмблб. Ти кабинетбштбтб писательбн пбшбштб кэрал справкывлэм пуэн кэрдшб, махань-шон кныгбвлэ лиштб (лытьэратурный энциклопэдб, лытьэратурно-тбэорэт. журналвлэ, „Литгазэт“ моло).

Тбн шотыштыш пбшбвлэжб тбвэ тэхэньвлэ ылыт. Парторганбизаци дб мол органбизацивлэ палшымыдон нинбвлэм бштэн миэнбт, лытьэратурнам лачокшымок социализм стройымашлан палшышым мб бштэн шоктэнб.

Н. И.

Дошкольный учрэждэньбвлэм

(Дьтплощадкывлэм, дьэтсадвлэм) шэрбш дб, тэлэшт кодбш.

Дошкольный воспитаньы гишан XVII партконференцб тэгэнб постановльэньбим лыктын: „толшаш 2-3 ин (1932-34-шб ин) цилб изивлэм 3 игбц 8 и йактэ дьэтплощадкыш дб дьэтсадыш шывшаш“ Ти постановльэньбим бблбмбшбш пырташ мзнын, крайышты, областышты дб районышты парты вктбрбмбдон планым бштэнбт. Тэнэ 1933 ин районыштына изивлэ 60% нбрб дьэтплощадкышты лишашлык ылыт

ылыы. Кыцэ ти планым вбрбштб колхозвлэ дб йэдынольичныквлэ бблбмбшбш пыртэн миэнбт, кызыт эчэ районышты сводкы укэ, кыды вбрэжб („Пламб“ „Прожэктыр“ Б. Юнгин с/с) колхозвлэ, оббзбтьбствым моло пуэнбт гынбят, дьэтплощадкым пачтэлыт.

Кү, ма дошкольный воспитаньын планым пыдырта?

малын дошкольный воспитаньы вэрц

кырэдәлмблә—ти гишән шуку гәнә газетәшәт сирымби, собраньывләштәт попымы: „Дошкольный учрежденьявлә бидьрәмәшвлән цилә пәшәш пижәш палша“—манына. „Бидьрәмәшым колхоз пәшәшкәт, обществәннй пәшәшкәт (сәльсоветыш, копәрацыш, обществәннй таварищәски судыш молат) тымәнмәшкәт шывшыла. Бидьрәмәш лачокшок тынәм ышыжыдонат, пәшәшжыдонат пүэргыдон ик төр лиәш.

„Дошкольный учрежденьявлә школан палшат“—эчә манына: дьәтплощадкышты, дьәтсадышты изивлә мады сәмбынок лыдаш сирәш тымәннбт, иквәрәш ыләш пәшәш ыштәш привикаят. Вара: „дьәтплощадкышты брвәзйвлә силам нәлбт, кәпкылым пингыдәмдәт“—манына.

„Дьәтплощадкышты, дьәтсадышты ыләш гынә, брвәзбй самыннбм—пожарым моло—ак ыштәш. Молы гишәнәт дьәтучрежденьнбй тошты овуцам важгә йамдаш палша, у шаман әдәмвләм кушта. Тидым попвлә, кулаквлә дә нбнбн агәнтивлә пәләт, сәдбндон дьәтучрежденьнбй вәштарәш пиш кого агитацим колтат. Бидьрәмәшвлә вәлә агыл, кыдыжы сола совет ровотнбквләәт, комсомольцәт, партъйцәт вәрбштәй пәшәм кулак мырым сәмбын видәт „Казна палша гынә дьәтплощадкым пачына, мәнмән базына укә, мәнмән бидьрәмәшвлә дьәтплощадкым пачаш согыласым ак пуәп“, пачәш шбидьрнбшбй опортунист Шалай Макси, партъйцәт, партшкольцәт Парнынгәштбшбй „Пламә“ колхозын актыввлән устанокым пушат, планым пыдыртәнок дәтплощадкым пачаш отказәвбй.

Сарапай-сола „Прожәктбйр“ колхозын правләннбй камвәтбм, пәчәннбм, мануфактурым „йәслбнә улы“ манын пылучайа, лачокшымок гынә пачашыжы вәсәоккырэдәлтәлбт. Тәгәнә колхозвлә, когон силанылыт гынәт, опортунивствлә кидьбштбй ылымштыдон 2-шы пәтыльәткбй культурын планым пыдыртат, кулаквләлә, тышманвләлән палшат.

Дьәтплощадкы, дьәтсады вәштарәш изи тьәтвәдбм бидьрәмәшвлә эчә шалгат. Колхоз правләннбй, сәльуполномочәннй йажон ынгылдарән дошкольный воспитаннбй гишән попән

пуат гынә, парты совет шүдбм сәмбын ти пәшәм пыт кырэдәлбн, видәт гынә—тьәтвәдбм бидьрәмәшвлә тырлат.

Дошкольный воспитаннбшты сәк кого әптбртбшбжбй йажо воспитатьәльницбвлә укә ылыт. Малын? Тәвә малын: кызбйт йактә дошкольный кадыр маным пәләк-турәк вәлә йәмдблбкәләнбт. Курсывлә шошым йбидә лит гынәт, колхозвлә курсышкы бидьрәмәшвләм воспитатьәльницәш тымәннәш ак колтәп, колтат гынә—күм гынәт шушырым дә йалахайым колташ цацат. Курсыштыжат прамой тымәнә ак шоктәп. Сәдбндон изивләм кыцә анчаш кәләш, мам пукшымла, кыцә цәрвләгбйцәт пәрәгбмлә—воспитатьәльница ак пәлбй. Тбдбн вәрц тьәтвәвлә хворайаш тынәлбт, кынамжы колатат. Тиды кулаквлән агәнвлән когон палша.

Пушташ колтәт кыцә?—йәслбш, площадкыш колтышы әвәлән кулакын агәнт попа.

Кынамжы йәслбй вуйнамат агыл гынәт, брвәзбй—әвә вуйнаматшыдон (когон, доктылалтшы цбзбй шбшәржбм пукшән шбндә, кижбктә) хворайаш тынәләш гынәт, воспитатьәльницббм вуйнаматәш лыктәш. Воспитатьәльницббжбй пәлбмәшбжбй ак ситәт, вәштарәшбжбй нымат кәләсән ак кәрдт. Тиды эчә кәләсәш кәләш—сәк кого. ситбдбмәш ыләш. Райздравдон Райнолан кадр йәмдблбм гишән, кызбйт йактәш опытым ышәш пиштән, пыт шаналташ дә кырэдәләш кәләш. Кадрым прамойым, вәрәмән йәмдблбш тынәләш кәләш. Курсывлә гач сәк йажо колхозныцы—ударныцы бидьрәмәшвләм воспитатьәльницбвләәш йәмдблбш кәләш. Колхозвлә тидымчотәш пиштбшәшлык ылыт.

Совет власть дошкольный воспитаннбм шәрәш палша.

Кызбйт йактә Шалай Макси постол опортунивствлә, бшкбмбшштбм ләвәдәш манын „базына укә“, „йәслблән нымагань фонды укә“ манын дошкольный воспитаннбм колхозыштат йәдбнокльчнбквлә лоштат пбсләндәрәт ылы. Совнарком бндә тәгәнә постановләннбм лыктын: „Молы фондгыцәт пасна колхоз, овщбй собраннбн кым пайышты кок пайжы согласым пуат гынә йәслбй урдаш

фондым айырэн кэрдэш. "Опортуни-
ствлэ, кулак мырызывлэ кыцэ гынь-
ят ти закономат пйслэндэрэш цацаш
тйнгэлэйт. МТС политотдэвлэн,
Райзолан дэ Ронолан кйзэйтэ кол-
хоз правльэньывлэлэн массы лошты
ынгылдараш шудэш дэ фондым
дээтйасльы, дээтсады урдаш айыраш.
Районыштына 140 дээтплоцадкы
гыц 30-жы тэл гачэшят кодшашлык
ылыт. Ти план вэрц Ронолан пыт
кйрэдэлмблэ.

ЦК партын шудымдон кйзэйт
МТС-н политотдэвлэн газэт редак-
цишты ровотайаш цилэ районышкы

цэнтйргыц эдэмвлэм айырэн колтэн-
йт. Ти эдэмвлэ лошты, бйдырэмэш
влэят ылыт. Дошкольный воспитаньы
пэшашты бйдырэмэшвлэм тошты
овуцагыц ытарым вэрц кйрэдэлмэш-
ты, цэнтйргыц толшы тэнгвлэ когон
палшыкым пуат, вэс сэмбйньжбй колхоз-
ный дэ йэдиноличный сэктйрын
активвлэят нбнблэн палшышашлык
ылыт. Дошкольный пэшамат, социа-
лизмбй стройымы молы пэшэ ганьок,
массым тэрвэтэнэ гынь вэлэ сбйгэн
кэрдбнэ.

Митьук Игнэты

ИЧВ. № 35

Ответ ред. П. Т. Соснов.
Технический редактор ИГНАТЬЕВ.

Сдано в набор 25/IX-33 г.

Подписано к печати 29/-33 г.

райлит № 209

Заказ № 2131

Распор. № 35

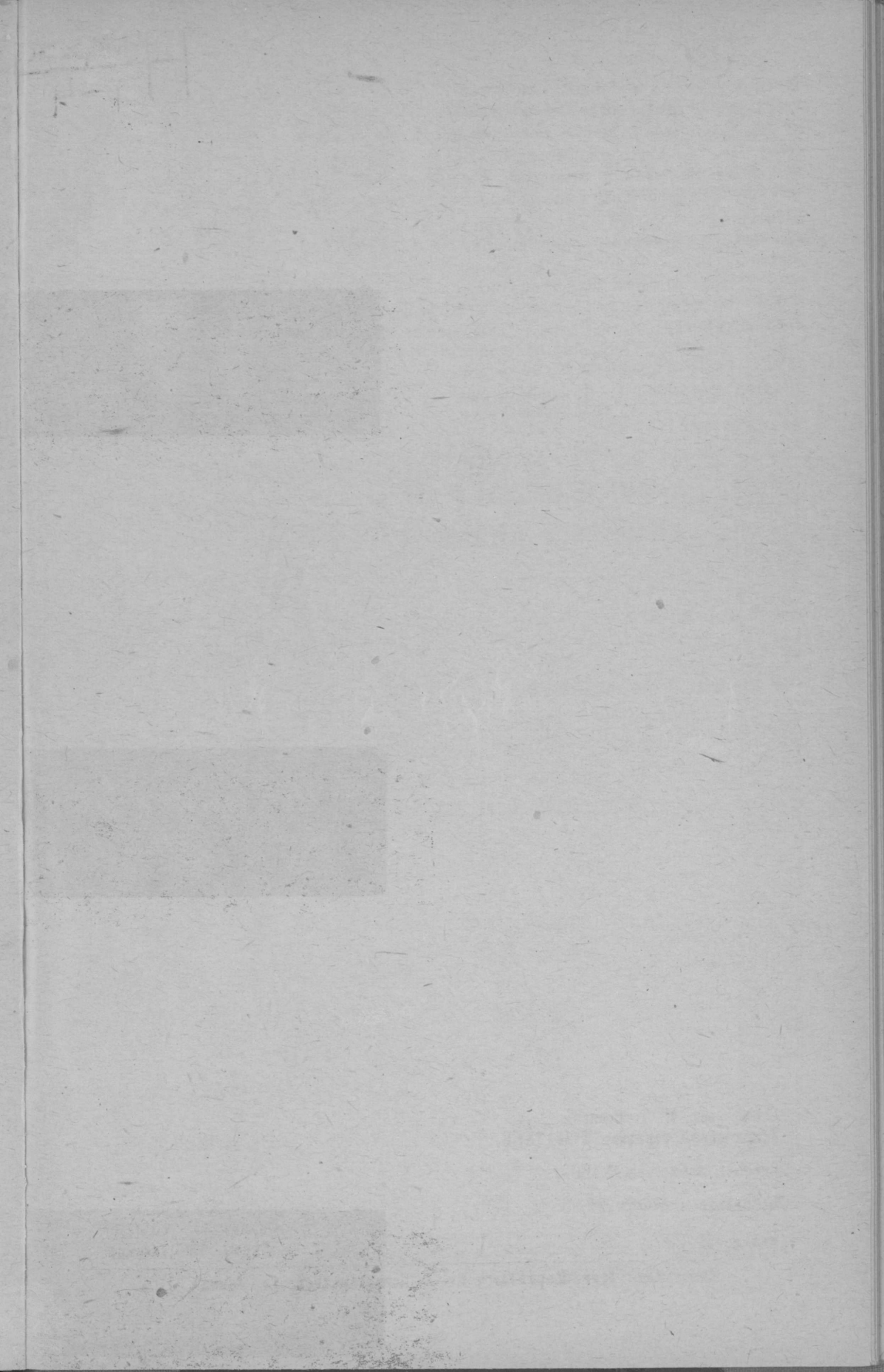
2 1/2 печатн. листов

63360 зн. в п. л.

Формат 72×105 1/32

Тираж 450 экзempl.

Типография Горно-Марийского Из-ва, Козмодемьянск, ул. Ленина, 10.

	Map. ж.
	1-4

